

STORTINGET

Innst. 582 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Meld. St. 31 (2020–2021)

Innstilling fra finanskomiteen om Finansmarkeds- meldingen 2021

Til Stortinget

1. Innledning

1.1 Sammendrag

Regjeringen legger hvert år frem en melding om finansmarkedene. Kapittel 2 omhandler utsiktene for finansiell stabilitet. Kapittel 3 gir en oversikt over forbrukervernet i finansmarkedsreguleringen og drøfter behovet for endringer. Kapittel 4 omhandler kapitaltilgang, digitalisering og regelverksutvikling på finansmarkedsområdet, der både finanssektoren som egen næring og finanssektoren som finansieringskilde for øvrig næringsliv belyses. Kapittel 5 omhandler bærekraftig finans og klimarisiko. Det fremgår av sentralbankloven § 1-8 første ledd første punktum at departementet minst årlig skal gi melding til Stortinget om virksomheten i Norges Bank. I tråd med dette redegjøres det i kapittel 6 for virksomheten i Norges Bank i 2020. Norges Banks årsrapport for 2020 følger som uttrykt vedlegg til meldingen. En oversikt over virksomheten til Finanstilsynet, Folketrygdfondet og Det internasjonale valutafondet (IMF) i 2020 er gitt i kapitlene 7 til 9. Kapittel 10 omhandler endringer av regelverk og konsesjoner i 2020.

Dette kapitlet gir oversikt over hovedinnholdet i meldingen.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fredric Holen Bjørdal, Svein Roald Hansen, Ingrid Heggø, Eigil Knutsen og Julia Wong, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, lederen Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad, Vetle Wang Soleim og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen, Hans Andreas Limi og Sylvi Listhaug, fra Senterpartiet, Sigbjørn Gjelsvik og Trygve Slagsvold Vedum, fra Sosialistisk Venstreparti, Kari Elisabeth Kaski, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, fra Miljøpartiet De Grønne, Per Espen Stoknes, og fra Rødt, Bjørnar Moxnes, tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at det ble avholdt åpen høring om finansmarkedsmeldingen 6. mai 2021, der sentralbanksjef Øystein Olsen var spesielt invitert for å redegjøre for Norges Banks utøvelse av pengepolitikken. Referatet fra høringen er vedlagt denne innstillingen.

Komiteen viser til vedlagte rettebrev av 18. mai 2021 fra finansminister Jan Tore Sanner.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at en av finansmarkedenes viktigste roller, ved siden av å sørge for effektive betalinger og låne- og sparemuligheter til publikum, er å sørge for at kapital er tilgjengelig og investeres i realøkonomien, fortrinnsvis i ny produksjon. Disse medlemmer mener regjeringens politikk og Finansmarkedsmeldingen ikke reflekterer dette.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at regjeringen virker mer opptatt av å støtte de økonomiske interessene i finanssektoren enn av at finanssektoren skal støtte realøkonomien. Dette medlem mener at selv om vi har en relativt velfungerende finanssektor i Norge, er den ikke innrettet til å bidra til å oppnå samfunnets økonomiske mål.

Dette medlem viser til at regjeringen omtaler finansmarkedenes rolle som å «kanalisere samfunnets kapital dit den kaster mest av seg», men at dette ikke tar opp i seg verken at det som kaster mest av seg i pekuniær forstand ikke nødvendigvis er det som kaster mest av seg i realøkonomisk forstand, eller er i tråd med det som vil kaste av seg dersom vi for eksempel lykkes med klimapolitikken. Med andre ord rommer regjeringens forståelse av finansmarkedene at det er uproblematisk at de legger til rette for uproduktiv spekulasjon og forurensende produksjon. Dette medlem vil understreke at markedet ikke er i stand til å løse opp i «eksternaliteter» alene ved hjelp av prising av risiko. Når vi fremover skal leve av klimavennlige varer og tjenester, må også finanssektoren legges om slik at kapitalen finner veien dit samfunnet trenger den.

Dette medlem viser til at regjeringen omtaler finanssektoren som en betydelig næring i seg selv der det foregår verdiskaping. Dette medlem vil understreke at finanssektoren i betydelig grad omfordeler verdier fra realøkonomien, og at det derfor er et mål at finanssektoren ikke er større enn det som trengs for at den skal løse sine grunnleggende oppgaver effektivt.

Dette medlem viser til at pengepolitikken lenge har vært det økonomiske førstelinjeforsvaret, men at koronakrisen har vist at finanspolitikken er den viktigste og mest treffsikre grenen av den økonomiske politikken. Bevilgninger til inntektssikring, tilskudd til bedrifter og investeringer kan ofte ha en mer direkte og forutsigbar effekt på etterspørselen enn rentesetting har gjennom transmisjonsmekanismen, og er mer målrettet i sin stabiliserende effekt.

Dette medlem mener finanspolitikken i større grad må i førersetet i stabiliseringspolitikken i årene som kommer. Vi får en mer målrettet økonomisk politikk ved å bruke storstilte offentlige investeringer, i ny grønn industri og nødvendig infrastruktur, i lavkonjunktur, enn å være avhengig av rentekutt i pengepolitikken som i betydelig grad kan skape etterspørsel i uproduktive eller forurensende sektorer av økonomien. I tillegg har de siste årene vist at pengepolitikken i flere land har krysset grensen til finanspolitikk gjennom kvantitative lettelsener som har gitt store stimuli til enkelte selskaper og næringer, uten at dette har vært underlagt demokratisk kontroll. Dette medlem vil videre vise til at renteøkninger rammer de som er mest sårbare, fører til omfordeling fra skyldner til kreditor, og øker den systemiske risikoen i den norske økonomien med

svært høy gjeldsgrad. Dette medlem mener derfor vi i det store og det hele bør føre en finanspolitikk som sørger for at renten kan holdes lav. Så lenge en uavhengig sentralbank og et velregulert finansmarked jobber for de samme målene, vil vi kunne bruke samfunnets ressurser mer effektivt for å oppnå de sentrale økonomiske målene om grønn omstilling, full sysselsetting, finansiell stabilitet og stabil pengeverdi.

Dette medlem merker seg at finansialisering ikke er nevnt en eneste gang i meldingen, selv om vi lever i en tid der finanssektoren har fått større strukturell makt og dominerer produksjonslivet, ikke minst globalt, samtidig som gjelden har vokst dramatisk, særlig nasjonalt.

2. Utsiktene for finansiell stabilitet

2.1 Innledning og utviklingen i internasjonale finansmarkeder

2.1.1 Sammendrag

Utsiktene for finansiell stabilitet i Norge påvirkes av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi og i internasjonale finansmarkeder. Koronapandemien har preget den økonomiske utviklingen både hjemme og ute det siste året. Det meste av fallet i aktiviteten gjennom fjoråret er hentet inn igjen, men det er store forskjeller mellom ulike næringer. Det er stor usikkerhet om forløpet fremover. I motsetning til den internasjonale finanskrisen i 2008, hvor noen land ikke ble særlig rammet, har denne krisen hatt et globalt spenn. Utviklingen i finansmarkedene har likevel i stor grad vært positiv fra midten av 2020, på tross av flere store smitteoppblomstringer og nye nedstengninger i mange land.

2.1.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at tross koronapandemiens preg på den økonomiske utviklingen i Norge og internasjonalt det siste året, så er det meste av fallet i aktiviteten fra fjoråret hentet inn igjen. Komiteen understreker at det imidlertid er store forskjeller mellom næringer og at det er betydelig usikkerhet om forløpet fremover og gjeninnhentingene i norsk økonomi.

Komiteen merker seg at risikoene for finansiell ustabilitet er større nå enn før pandemien. Komiteen viser til at den europeiske sentralbanken (ESB) peker på økningen i risikotakning blant investorer og økte aktivpriser som en grunn til økt risiko for markedskorreksjoner. Videre peker ESB på at risikoen på mellomlang sikt har økt blant annet som følge av økt gjeldsnivå i verdensøkonomien og negativ utvikling i kredittkvaliteten til enkeltland. Komiteen vil samtidig påpeke at lave renter har vært en forutsetning for fornyet økonomisk vekst i flere land.

Komiteen viser til at Norge har en liten, åpen økonomi som er avhengig av god markedstilgang og en stabil, regelstyrt internasjonal orden for viktige eksportnæringer som selger varer og tjenester på det internasjonale markedet. Komiteen viser til at fjorårets utbrudd av pandemien, med fallende oljepriser og brudd i mange viktige verdikjeder, viste hvordan internasjonal uro raskt slår ut for norske bedrifter. Komiteen viser videre til at olje- og gassprisene har steget betydelig det siste kvartalet og at kronekursen har styrket seg som følge av det. Komiteen har merket seg at den økonomiske aktiviteten hos Norges handelspartnere har tatt seg betydelig opp sammenlignet med situasjonen på samme tid i fjor.

Komiteen understreker at global kontroll med smittesituasjonen og vaksinerings av befolkningen er forutsetning for videre vekst i verdensøkonomien.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, viser til at finansmarkedene har spilt en viktig rolle i håndteringen av den økonomiske krisen etter virusutbruddet. Videre viser flertallet til at finansnæringen har hatt soliditet og kapasitet til å håndtere bankkunder som har kommet i problemer. Økte utlånsrammer og statsgaranterte lån har bidratt til dette. Videre viser flertallet til at utlånstapene i bankene har vært moderate, blant annet fordi de næringene som er hardest rammet av pandemien, ikke er blant de største låntakerne. Velfungerende finansmarkeder er avgjørende for å legge til rette for vekst og omstilling i økonomien ved at lønnsomme prosjekter får tilgang til kapital i et marked som priser og fordeler risiko. Finanssektoren utgjør dermed en viktig del av rammebetingelsene for verdiskaping i andre sektorer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, understreker at eventuelle økninger i handelsspenninger og tollbarrierer i våre viktigste markeder vil kunne bremse den økonomiske oppgangen i etterkant av pandemien.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at dagens flertall bestående av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, før koronapandemien, over tid har stått for en kraftig økning i oljepegebruken. Disse medlemmer påpeker at denne finanspolitikken har båret preg av en medkonjunkturpolitikk, der pengebruken er økt i gode tider, med den risikoen for økonomisk ustabilitet som historisk har vært forbundet med dette. Det høye nivået av oljepegebruk i gode tider gjør økonomien mindre robust i krisetider slik vi nå opplever.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt ønsker å begrense spekulative kapitalstrømmer både mellom og innad i land. Disse medlemmer viser videre til at EU har tatt til orde for en skatt på finansielle transaksjoner i et ledd av gjenoppbygningspolitikken etter koronakrisen, og støtter dette initiativet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et internasjonalt samarbeid om skattlegging av valutatransaksjoner og finansielle transaksjoner med verdipapirer.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt merker seg at regjeringen tegner et rosenrødt bilde av internasjonale finansmarkeder, uten å problematisere at årsaken til at aksjemarkedene har hentet seg inn svært raskt er enorme krisetiltak fra sentralbanker, som har store fordelingsmessige virkninger og blåser opp finansmarkedene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser videre til forslag fremmet av Sosialistisk Venstreparti i Dokument 8:211 S (2020–2021) om å gjøre kampen mot ulikhet og skatteparadiser til en hovedsatsing i norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

2.2 Husholdningene og boligmarkedet

2.2.1 Sammendrag

Høy gjeld i husholdningene og høye eiendomspriser er fortsatt de viktigste sårbarhetene i det norske finanssystemet. Boligprisene har steget kraftig siden våren i fjor. Til tross for rekordlave renter er andelen av husholdningenes inntekt som går til å betjene renter og normale avdrag, på et svært høyt nivå. Den høye gjelden gjør husholdningene sårbare. Ved kraftig boligprisfall, renteøkninger eller bortfall av inntekt vil trolig mange stramme inn på forbruket for å betjene gjeld. Det vil påvirke bedriftenes inntjening og deres evne til å betjene gjeld, noe som videre kan føre til økte tap i bankene. Ved store tap kan bankenes evne til å gi nye lån til husholdninger og bedrifter svekkes.

Regjeringen har de siste årene iverksatt en rekke tiltak for å bidra til en mer bærekraftig utvikling i husholdningenes gjeld. Færre husholdninger tar i dag opp svært høye lån i forhold til inntekt eller boligens verdi. Samtidig har gjennomsnittlig lån i forhold til inntekt økt, og flere tar opp lån som ligger tett opp mot grensene i utlånsforskriften.

2.2.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at høy gjeld i husholdningene og høye eiendomspriser fortsatt er de viktigste finansielle sårbarhetene i norsk økonomi. Med høy gjeld er husholdningene mer utsatt ved boligprisfall, renteøkninger og inntektsbortfall. Dersom husholdningene må stramme inn, påvirkes inntjeningen i bedriftene, bankene kan få økte tap; en utvikling som kan forsterke tilbakeslaget i norsk økonomi. Komiteen merker seg at veksten i husholdningenes gjeld det siste året igjen har vokst raskere enn inntektene, etter å ha avtatt siden 2017. Dermed har husholdningenes gjeldsbelastning økt, etter å ha vært nokså stabil de tre foregående årene. Komiteen viser samtidig til at gode inntektssikringsordninger og rekordlave utlånsrenter har gjort det lettere for husholdningene å betjene gjelden sin, og at dette har redusert risikoen for at de strammer inn på konsumet.

Komiteen viser til at departementet vurderer en endring i skatteloven som kan åpne opp for mer privat «leie til eie» i borettslag, og mener dette kan være et godt tiltak for å hjelpe flere unge som vil inn i eiemarkedet.

Komiteen viser til at boligprisene på landsbasis var 12,5 pst. høyere i mars i år enn i mars i fjor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, merker seg at antallet førstegangskjøpere likevel har økt jevnt de siste fire årene. Prioritering av yngre og førstegangskjøpere ved bruk av bankenes fleksibilitetskvoter i utlånsforskriften kan ha spilt inn, i tillegg til at flere aktører de siste årene har tilbudt ulike leie til eie-modeller.

Flertallet viser til at det har blitt iverksatt en rekke tiltak de siste årene for å bidra til en mer bærekraftig utvikling i boligmarkedet, dempe sårbarheten i husholdningene og gjøre det finansielle systemet bedre i stand til å tåle forstyrrelser. Flertallet merker seg blant annet at innstrammingene i boliglånsforskriften i 2017 har ført til at færre husholdninger tar opp svært høye lån i forhold til inntekt eller boligens verdi.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet påpeker at det er nødvendig med flere tiltak for å redusere prisveksten i pressområder. Situasjonen er særlig utfordrende for yngre og førstegangskjøpere. Disse medlemmer viser til Arbeiderpartiets alternative budsjett for 2021 med en rekke forslag, deriblant styrking av Husbankens utlånsramme.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at det over tid har kommet advarsler om sårbarheten som økt gjeldsbelastning gir for finansiell stabilitet. Den høye gjeldsgraden innebærer en sårbarhet i norsk økonomi som gjør at konsekvensene av f.eks. uro i internasjonale finansmarkeder eller andre økonomis-

ke sjokk kan få betydelig større konsekvenser enn de ellers ville fått. Dette er særlig aktuelt i en økonomisk krisesituasjon som den vi nå går gjennom.

Disse medlemmer viser til at meldingen slår fast at «[h]øy gjeld i husholdningene og de høye eiendomsprisene er fortsatt de viktigste sårbarhetene i det norske finanssystemet». Videre ønsker disse medlemmer å understreke at både IMF og OECD har trukket frem husholdningsgjelden og boligprisene som vesentlige risikoelementer for norsk økonomi.

Det er disse medlemmers syn at Norge ville vært bedre rustet til å møte de økonomiske ringvirkningene for folk og bedrifter som følge av koronapandemien dersom disse advarslene hadde blitt tatt mer på alvor.

Disse medlemmer vil vise til at det i meldingen fremkommer at

«Husholdningenes gjeld målt som andel av disponibel inntekt har aldri vært høyere. Kostnadene knyttet til å betjene denne gjelden er også på et historisk høyt nivå, men ble dempet av rentenedsettelsen i 2020.»

Selv om veksten i husholdningsgjelden har avtatt noe de siste årene, så er altså gjeldsgraden historisk høy. Videre påpeker disse medlemmer at den gjennomsnittlige gjeldsgraden på nye nedbetalingslån har økt, og flere tar opp lån som ligger tett opp mot grensene i boliglånsforskriften. Disse medlemmer er bekymret for utviklingen og forutsetter at regjeringen treffer nødvendige tiltak.

Disse medlemmer viser til at organisasjoner som IMF, BIS og OECD trekker frem økt gjeld i ikke-finansielle foretak som en av hovedtruslene mot finansiell stabilitet. Særlig er det verdt å påpeke at utlån til foretak innen næringseiendom utgjør den største andelen av disse utlånene, og at utlån til slike foretak historisk sett har påført bankene de største tapene.

Disse medlemmer viser til at revidert nasjonalbudsjett 2021 slår fast at «høy gjeld i husholdningene og høye eiendomspriser er de største sårbarhetene i det norske finansielle systemet», og at Finansmarkedsmeldingen tegner det samme bildet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet har fremmet flere representantforslag om tiltak for å bedre situasjonen i boligmarkedet, blant annet Dokument 8:286 S (2020–2021) om en rettferdig boligpolitikk i bygd og by, og Dokument 8:285 S (2020–2021) om endring av de statlige planretningslinjene. Videre viser disse medlemmer til at Senterpartiet i sitt alternative budsjett for 2021 foreslo en styrking av Husbankens låneramme.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at boligprisene mellom

2003 og 2019 steg med 163 pst., over dobbelt så mye som lønnsveksten i samme periode. Finansmarkeds-meldingen viser at bruktboligprisene nå har tredoblet seg siden 2003, og har økt med en faktor på over 3,5 i Oslo i samme periode. Disse medlemmer viser til at boligprisene i mars i år var 12,5 pst. høyere enn i mars i fjor, mens de i Oslo var 15,6 pst. høyere.

Disse medlemmer viser til at selv om regjeringen beskriver problemene med økt husholdningsgjeld og galopperende boligpriser, er den fullstendig handlingslammet i møte med dem, og skryter på seg å ha iverksatt «en rekke tiltak for å bidra til en mer bærekraftig utvikling i husholdningenes gjeld.» Disse medlemmer vil peke på at renteøkninger kan bli svært risikabelt både for mange forgjeldede personer, for norsk økonomi og for systemet, men at regjeringen ikke har noen alternative verktøy i kassen for å regulere dette.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at bolig i løpet av de siste tiårene har gått fra å være et velferdsgode til å i større grad bli et spekulasjonsobjekt. Nå ser vi tydelig konsekvensene av å ha overlatt all styring av boligsektoren til markedet. Boligmarkedet øker de økonomiske forskjellene i samfunnet og har bidratt til en gjeldsgrad som er en trussel mot den finansielle stabiliteten og for økonomien til mange mennesker.

Disse medlemmer er uroet for økende inkassogjeld under pandemien blant unge i gruppen 18–25 år, og mener dette er et tegn på at regjeringens krisepolitikk overfor denne aldersgruppen og da særlig studenter, har vært altfor dårlig.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til sine forslag om boligkreditregulering i forbindelse med behandlingen av Dokument 8:195 S (2020–2021).

Dette medlem peker på at den norske økonomien i mange år har vært utsatt for høy, og økende, finansiell ustabilitet og risiko for gjeldskrise. Politikk som er innrettet mot å øke kreditttilførselen til boligmarkedet er derfor svært risikabelt. Det kan virke som regjeringens strategi er at landets økonomi skal gjenreises ved hjelp av et galopperende boligmarked. Det er ikke en bærekraftig strategi.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til at dagens boligmarked med stort press i de store byene gjør det vanskelig for mange å komme inn på boligmarkedet. Dette medlem viser til at det er viktig å legge til rette for en mer sosial boligpolitikk som også innebærer at flest mulig kan eie sin egen bolig. Dette medlem viser derfor til Miljøpartiet De Grønnes alternative statsbudsjett hvor det foreslås å utvide Husbankens rammer og utvide adgangen til startlån fra Husbanken. Dette for å omfatte flere unge

i etableringsfasen og barnefamilier som har behov for hjelp til bolig. Dette medlem viser også til at ved å utvikle nye boligmodeller som gir flere rimelige, sosiale og miljøvennlige boliger og boformer, så vil det kunne bidra til å redusere prispresset og gjøre det mulig å komme inn på boligmarkedet for flere, som foreslått i Miljøpartiet De Grønnes alternative statsbudsjett for 2021.

2.3 Bedriften

2.3.1 Sammendrag

Koronapandemien har redusert inntjeningen til mange norske bedrifter. Lavere utlånsrenter og omfattende tiltak fra myndighetene har bidratt til å lette gjeldsbetjeningsbyrden og dempet risikoen for mislighold av lån. Antall konkurser i 2020 var på et moderat nivå sammenliknet med tidligere år, til tross for den svake utviklingen i økonomien. Mange foretak tærer nå trolig på bufferne sine, og det er en risiko for at enkelte virksomheter er blitt holdt kunstig i live. Etter hvert som tiltak fases ut, kan antallet konkurser øke, noe som kan føre til økte utlånstap i bankene.

2.3.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at bankfinansiering er den viktigste finansieringsformen for norske bedrifter, og bedriftenes etterspørsel etter lån har vært nokså stabil gjennom pandemien ifølge Norges Banks utlånsundersøkelse.

Komiteen viser til at myndighetene etter utbruddet av koronapandemien har iverksatt omfattende tiltak for å hjelpe norske bedrifter og dempe risikoen for mislighold av lån, herunder utsettelse og reduksjon av innbetaling av skatter og avgifter, lettelser i permitteringsregelverket, økonomisk kompensasjon for faste, uunngåelige kostnader og statlig garanterte lån.

2.4 Bankene

2.4.1 Sammendrag

Norske banker har over flere år hatt lave utlånstap og gode resultater, og soliditeten i banksektoren er vesentlig styrket siden finanskrisen i 2008–2009. Det har kommet godt med under pandemien. Utlånstapene i bankene har vært nokså moderate, bl.a. fordi de nærinngene som er hardest rammet av pandemien, ikke er blant de største låntakerne, i tillegg til at kraftige tiltak har begrenset utslagene i norsk økonomi generelt. Der som omsetningsfallet i utsatte næringer påvirker priser og inntjening i næringseiendomsmarkedet, kan bankenes utlånstap øke betydelig. God likviditet og finansieringsstruktur i bankene er viktig både for den enkelte bank og for å redusere systemrisiko. Norske banker har god margin til gjeldende krav til likviditetsreserve og kommende krav til stabil og langsiktig finansiering.

Finansdepartementet reduserte i fjor vår kravet til motsyklisk buffer for å forhindre strammere utlånspraksis i bankene, og uttrykte en forventning om at bankene venter med utdeling av utbytte. I januar i år uttalte departementet at norske banker som etter en forsiktig vurdering og basert på Det europeiske systemrisikorådets anbefaling finner grunnlag for utdelinger, holder samlede utdelinger innenfor maksimalt 30 pst. av kumulert årsresultat for årene 2019 og 2020 frem til 30. september 2021. I lys av at norske banker sett under ett er lønnsomme og godt kapitaliserte, og at en betydelig andel av utbytteutdelingene fra norske sparebanker går til allmenntilretteleggelse som kan ha særlige behov under det økonomiske tilbakeslaget, satte departementet en grense som er noe høyere enn i andre land som har satt slike grenser.

Kapitalkrav mv. for bankene er stadig under utvikling, og må bl.a. tilpasses risikobildet i økonomien. For eksempel retter systemrisikobufferkravet seg mot strukturelle sårbarheter i økonomien og annen systemrisiko av langvarig karakter, og er satt til 4,5 pst. med virkning fra utgangen av 2020. I tillegg innføres nå minstekrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (MREL) som del av det nye krisehåndteringsregelverket.

2.4.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen understreker viktigheten av solide banker og at oppbygging av egenkapital i gode økonomiske tider gjør bankene bedre rustet for tap i nedgangstider. Styrkingen av soliditeten i banksektoren det siste tiåret har vært en styrke under pandemien.

Komiteen viser til at tross en stor økning i bankenes utlånstap i 2020, så har tapsnivåene vært moderate og norske banker var fortsatt lønnsomme. Komiteen merker seg Finanstilsynet peker på at dette må ses i lys av kraftige finans- og pengepolitiske tiltak som har bidratt til å begrense pandemiens negative virkning på norsk økonomi.

Komiteen viser til at systemrisikobufferkravet ble økt fra 3 til 4,5 pst. med virkning fra utgangen av 2020. Dette skal gjøre bankene mer solide og robuste overfor utlånstap og andre forstyrrelser som kan oppstå som følge av strukturelle sårbarheter i økonomien.

Komiteen viser til at boliglånsforskriften og forbrukslånsforskriften fra 1. januar 2021 er erstattet av en ny, felles utlånsforskrift. Den nye forskriften viderefører kravene til utlånspraksis for bolig- og forbrukslån, og gjelder til 31. desember 2024. Komiteen viser til at forskriften skal evalueres høsten 2022. Komiteen viser videre til at regjeringen i forbindelse med dette tar sikte på å vurdere en utvidelse av forskriften til å også omfatte lån til husholdninger med pant i andre eiendeler enn bolig, som bil og fritidsbåt.

Komiteen mener god regulering over mange år har bidratt til at norske banker er blant de mest solide i Europa.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, viser til at bankers risiko på utlån til eiendomsutviklingsprosjekter ofte er høyere enn på andre eiendoms lån, og at dette gjenspeiles i kapitalkravene. For de mindre bankene som bruker den såkalte standardmetoden, så følger kravene direkte av EØS-reglene, uten mulighet for nasjonal tilpasning. Størrelsen på kapitalkravet avhenger da av hvorvidt eiendomsutviklingsprosjektet er å anse som spekulativt eller ikke.

Flertallet viser til at Finanstilsynet i et rundskriv om høyrisikoengasjementer i desember 2020, som følge av en forespørsel fra finansnæringen, klargjorde sin forståelse av hvilke prosjekter som skal anses som spekulative og la til grunn at alle investeringer i fast eiendom skal risikovektes med 150 pst. Etter dette har imidlertid norske banker stilt spørsmål ved konklusjonene i rundskrivet. Flertallet viser i den forbindelse til at Finansdepartementet har varslet at de nå ser på praksis i de ulike landene, bl.a. viser det seg av Tyskland ikke anser det som et høyrisikoengasjement dersom mer enn halvparten av boligene i et eiendomsprosjekt er forhåndsolgt, at slike prosjekter kan risikovektes med 100 pst., og at departementet snarlig vil komme tilbake til hvordan reglene bør praktiseres for norske eiendomsprosjekter. Flertallet imøteser en snarlig avklaring.

Flertallet viser til at EU i mai 2019 vedtok nye regler for banker og andre kredittinstitusjoner om blant annet kapitalkrav (CRR2 og CRD5) og krisehåndtering (BRRD2), gjerne omtalt som EUs bankpakke. Regelverksendringene skal gjelde i EU fra juni 2021. Flertallet viser til at gjeldende norsk regelverk må endres for å gjennomføre de forventede EØS-regler som svarer til dette, og viser til behandlingen av Prop. 147 LS (2020–2021) i Innst. 553 S (2020–2021). Flertallet viser til meldingen for omtale av bankpakkens innhold.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at de nye reglene om krisehåndtering og innskuddsgaranti trådte i kraft 1. januar i 2019. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at garantien opprettholdes på 2 mill. kroner og ikke må senkes som følge av EU-tilpasninger. Det er etter disse medlemmers syn uheldig at det fortsatt foreligger usikkerhet rundt disse spørsmålene og at norske bankkunder lever i uvisshet rundt størrelsen på innskuddsgarantien. Disse medlemmer ber regjeringen intensivere arbeidet for å sikre innskuddsgarantien.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne viser til endringene i kapitalkrav for banker som en følge av at EUs kapitalkravsregelverk (CRR/CRD IV) ble gjennomført i Norge ved utgangen av 2019, og da spesifikt hevingen av systemrisikobufferkravet fra 3 til 4,5 pst. Disse medlemmer understreker at disse medlemmer, i likhet med banknæringen og næringslivet, over lang tid har etterlyst gjennomføring av SMB-rabatten i Norge som vil senke kapitalkravene for utlån til små og mellomstore bedrifter, men at denne fortsatt ikke er gjennomført.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt påpeker at obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) står for om lag halvparten av bankenes markedsfinansiering. Dette innebærer at utviklingen i boligmarkedet er en risikofaktor for bankenes finansieringsmuligheter i OMF-markedet. Disse medlemmer er bekymret for at kombinasjonen av høy boligprisvekst over tid, sammen med historisk høy gjeldsgrad i husholdningene og stor usikkerhet i boligmarkedet som en konsekvens av koronapandemien, utgjør en risiko for finansiell stabilitet.

Disse medlemmer viser til at forretningsbankloven § 24 og sparebankloven § 24 sier at bankene ikke kan plassere mer enn 4 pst. av forvaltningskapitalen i aksjer og andeler. Bestemmelsene reflekterer en norsk banktradisjon, der bankene ikke skal være både eiere og långivere til næringslivet. Disse medlemmer viser imidlertid til at det ikke er noen kvantitativ begrensning på hva banker kan holde av risikable, private rentepapirer eller derivater. De fleste norske banker har rentepapirer, som blant annet fungerer som likviditetsbuffer. En stor del av norske bankers tap under finanskrisen kom fra rentepapirer som falt i verdi. En bank som DNB har også en betydelig derivatportefølje. Norske regler er altså ikke til hinder for at en bank kan ha en utstrakt verdipapirvirksomhet. Større norske banker driver også virksomhet som likner på investeringsbankvirksomhet. Bankene bistår kunder ved utstedelse av rentepapirer og handler aktivt på vegne av seg selv og kunder. Disse medlemmer understreker at vi ikke har noen garanti for at bankene i fremtiden ikke vil ta større risiko i verdipapirer eller derivater. I så fall kan en samordning av verdipapirvirksomhet og tradisjonell bankvirksomhet være uheldig for finansiell stabilitet. Et knapt mindretall i Finanskriseutvalget, bestående av Randi Flesland, Jon Hippe, Thore Johnsen, Tore Lindholt, Stein Reegård, Bent Sofus Tranøy og Karen Helene Ulltveit-Moe, anbefalte at bankenes adgang til å ta risiko gjennom annen aktivitet enn kjernevirksomheten, bør

avgrenses ytterligere ut over det som i dag er nedfelt i norsk bank- og konsernlovgivning.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som ytterligere reduserer bankenes adgang til å ta risiko utenfor kjernevirksomheten.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at erfaringer fra finanskrisen i 2008 tilsier at utenlandske banker i stor grad velger å trekke seg ut fra fremmedmarkeder i en krisesituasjon. Det er derfor maktpåliggende at en tilstrekkelig stor andel av det innenlandske bankmarkedet betjenes av banker hjemmehørende i Norge. I motsatt tilfelle kan konsekvensene av f.eks. en global finanskrisen bli svært mye mer alvorlige for Norge enn de ellers ville ha blitt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som skal vurdere hvordan man kan øke markedsandelene til banker og finansinstitusjoner hjemmehørende i Norge, og komme tilbake til Stortinget med en melding om dette senest våren 2022.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at utbyttebegrensninger kan gå ut over sparebankenes gaveinstitutt som går til allmennnyttige formål.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at Finanstilsynet i et rundskriv om høyrisikoengasjementer i desember 2020, som følge av en forespørsel fra finansnæringen, klargjorde sin forståelse av hvilke prosjekter som skal anses som spekulative og la til grunn at alle investeringer i fast eiendom skal risikovektes med 150 pst. Disse medlemmer påpeker at den nye fortolkningen fra Finanstilsynet gjør boligbygging i distriktene dyrere og undergraver de lokale bankene. Lån til boligbyggingsprosjekt vil fremover kreve 50 pst. mer egenkapital enn i dag for de mindre bankene, mens store nasjonale og internasjonale banker slipper unna disse nye kravene. Dette vil være sterkt konkurransevridende, ettersom lån med høyere egenkapitalkrav er dyrere for bankene. Disse medlemmer har hatt en rekke møter med sparebanker og viser til at disse partiene tidligere har etterspurt utnyttelse av handlingsrommet. Disse medlemmer viser også til at norske banker har stilt spørsmål ved konklusjonene i rundskrivet. Disse medlemmer er kjent med at Finansdepartementet har varslet at de nå ser på praksis i de ulike landene, bl.a.

viser det seg at Tyskland ikke anser det som et høyrisikoengasjement dersom mer enn halvparten av boligene i et eiendomsprosjekt er forhåndssolgt, og at slike prosjekter kan risikovektes med 100 pst. Det etterlyses handlekraft fra regjeringen, og at det haster med å få endre praktiseringen for norske eiendomsprosjekter, slik at store og små banker, norske og utenlandske banker har samme konkurransevilkår. Disse medlemmer mener det har tatt uforholdsmessig lang tid og at det haster med å få regelverket på plass.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede den samlede effekten for finansiell stabilitet av bankfinansiering gjennom obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) med tilhørende avhengighet av utvikling i boligmarkedet, krysseierskap til OMF mellom banker og åpning for verdipapirisering etter verdipapiriseringsforordningen.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt påpeker at bankene eier mye av hverandres obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Videre påpeker disse medlemmer at stortingsflertallet i februar 2021, mot disse medlemmers stemmer, har gjennomført EUs verdipapiriseringsforordning (forordning (EU) 2017/2402) i norsk rett, jf. Innst. 301 L (2020–2021). Disse medlemmer er bekymret for at kreditt til boligmarkedet som en følge av forordningen kan bli ytterligere verdipapirisert. Disse medlemmer mener det er grunn til å advare mot den samlede effekten for finansiell stabilitet av at bankenes finansiering avhenger sterkt av boligmarkedet, samtidig som bankene er sammenkoblet gjennom stor grad av krysseierskap i hverandres OMF, og det nå legges til rette for ytterligere verdipapirisering av boligkreditt.

Disse medlemmer mener det er behov for en vurdering av hvordan disse forholdene påvirker finansiell stabilitet.

Disse medlemmer understreker at stabile rammevilkår og forholdsmessighet i regulering er viktige forutsetninger for å kunne opprettholde mindre sparebanker i konkurranse med store, internasjonale banker i Norge. Likevel ser man stadig eksempler på brå endringer i sparebankenes rammevilkår, som ved Finanstilsynets rundskriv om høyrisikoengasjementer 17. desember 2020, der sparebankenes kapitalkrav for boligprosjekter ble kraftig skjerpet med 14 dagers varsel uten høring.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Rødt påpeker at den nye fortolkningen fra Finanstilsynet gjør boligbygging i distriktene dyrere, og

undergraver de lokale bankene. Lån til boligbyggingsprosjekt vil fremover kreve 50 pst. mer egenkapital enn i dag for de mindre bankene, mens store nasjonale og internasjonale banker slipper unna disse nye kravene. Dette vil være sterkt konkurransevridende, siden lån med høyere egenkapitalkrav er dyrere for bankene. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet har fremmet følgende forslag i Dokument 8:250 S (2020–2021):

«Stortinget ber regjeringen tilpasse praktiseringen av kapitalkrav til høyrisikoengasjementer i tråd med det faktiske norske regelverket for salg av boliger slik at inngåtte kjøpekontrakter, heller enn ferdigattest, legges til grunn som skjæringspunkt for vurdering av om lånefinansieringen er høyrisiko eller ikke.»

Disse medlemmer påpeker at opphevingen av det såkalte Basel I-gulvet i all hovedsak kommer IRB-bankene til gode, og ikke de bankene som benytter standardmetoden eller grunnleggende IRB-metode. Disse medlemmer påpeker at hevingen av systemrisikobufferkravet for disse bankene gir høyere kapitalkrav enn det som var tilfellet tidligere. Disse medlemmer er bekymret for at det økte systemrisikobufferkravet vil svekke norske og lokale/regionale bankers konkurransevne. Videre viser disse medlemmer til at det økte systemrisikobufferkravet vil redusere bankenes utlånskapasitet og evne til å finansiere husholdninger og næringsliv i Norge. Disse medlemmer påpeker at dette er noe som særlig kan ramme bedrifter i mindre sentrale områder. Disse medlemmer viser til innspill fra Finans Norge i brev til finanskomiteen om at

«EU-reglenes nasjonale handlingsrom innen standardmetoden for beregning av kapitalkrav, ..., bør kartlegges.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at bankene under koronapandemien har fått en rekke gunstige vilkår som har gjort det mulig for dem å øke sine utlån: Den motsykliske kapitalbufferen har blitt satt ned i strid med Finanstilsynets råd, styringsrenten er satt til null og Stortinget har opprettet en lånegarantiordning for lån til bedrifter der staten tar 90 pst. av tapene.

Disse medlemmer vil peke på at mange levedyktige bedrifter med store likviditetsproblemer, for eksempel i utelivsbransjen, ikke fikk lån gjennom lånegarantiordningen. Disse medlemmer er derfor bekymret for at ordningen ikke i tilstrekkelig grad har virket etter hensikten, samtidig som bankene har nytt store økonomiske fordeler av krisepolitikken.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere effekten av krittiltakene rettet mot bankene og kartlegge hvor mye

av bankenes fortjeneste i 2020 og 2021 som kan tilskrives krisetiltakene.»

«Stortinget ber regjeringen foreta nødvendige endringer slik at man kan differensiere mellom utbytte til aksjonærer og utbytte til allmenntilgittige formål i anbefalinger og regler om utbytte.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at en større bruk av offentlige finansinstitusjoner kunne sørget for at flere levedyktige bedrifter fikk støtte, uten at man hadde trengt å subsidiere profittsøkende private banker. I en eventuell fremtidig krise av lignende art bør Norge ha en finansiell beredskap i de offentlige finansinstitusjonene til å yte kreditt, og også til å sørge for betydelig raske utbetaling til dagpengemottakere og andre stønadsmottakere.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Norge har beredskap i offentlige finansinstitusjoner til å umiddelbart yte kreditt til næringslivet i en akutt økonomisk krise.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at bankenes utlån i hovedsak går til eiendom. I følge Norges Banks rapport «Det norske finansielle systemet 2020» går 77 pst. av bankenes utlån til norske kunder i dag til bolig og næringseiendom, og under 2 pst. til industri. Disse medlemmer viser til at en hovedårsak til at kreditten allokeres slik, er at å gi mest mulig lån med pant i fast eiendom er det som er bedriftsøkonomisk mest lønnsomt for de private bankene. Det er likevel langt fra samfunnsøkonomisk optimalt. Det bidrar til problemene med høy gjeld, høye boligpriser og finansiell ustabilitet – en slags «økonomisk forurensning». Disse medlemmer peker på at ny kreditt er ny kjøpekraft i økonomien, og bør i betydelig større grad kanaliseres i retning av nye, grønne næringsprosjekter. Disse medlemmer mener dette problemet må belyses og kartlegges, slik at vi kan få et kredittvesen som i størst mulig grad støtter opp under samfunnets økonomiske mål.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede i hvilken grad bankenes kredittgivning er samfunnsøkonomisk gunstig og vurdere hvordan kredittregulering kan gjøre allokeringen av kreditt mer effektiv med sikte på å nå særlig målene i Parisavtalen og ellers støtte realøkonomien.»

2.5 Forsikrings- og pensjonsmarkedet

2.5.1 Sammendrag

Økende levealder og et lavt rentenivå har stor betydning for pensjonsleverandørene. Det er viktig at pensjonsleverandørene sørger for at reservene er tilstrekkelige til å finansiere de lovede pensjonsutbetalingene, og at de med god margin kan håndtere risikoen de tar på seg.

Norske forsikringsforetak er underlagt soliditetskrav som følger av EUs Solvens II-regelverk, som for tiden revideres av Europakommisjonen bl.a. etter råd fra den europeiske forsikringstilsynsmyndigheten EIOPA. Norske myndigheter følger prosessen og arbeider for at nye krav skal være godt tilpasset det norske forsikringsmarkedet.

2.5.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

2.6 Digital sårbarhet

2.6.1 Sammendrag

Den finansielle infrastrukturen består av betalings-systemene og andre systemer som er nødvendige for at økonomiske transaksjoner skal kunne gjennomføres. Den finansielle infrastrukturen i Norge er i hovedsak robust. Driften har også etter utbruddet av koronaviruset vært stabil, og tjenestene ut til kundene har fungert som normalt, selv om mye av driften det siste året har skjedd fra hjemmekontor. Det har til nå ikke vært sikkerhetshendelser i det norske finansmarkedet med konsekvenser for den finansielle stabiliteten.

2.6.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at regjeringen har pekt ut finansielle tjenester som én av 14 kritiske samfunnsfunksjoner. Videre merker komiteen seg at både Finansdepartementet, Norges Bank og Finanstilsynet vurderer at den finansielle infrastrukturen i Norge i hovedsak er robust.

Komiteen merker seg at driften av den finansielle infrastrukturen i Norge også har vært stabil etter utbruddet av koronaviruset, og at tjenestene ut til kundene har fungert som normal.

Komiteen viser til at problemer hos en sentral tjenesteleverandør kan få ringvirkninger til store deler av finanssystemet og andre viktige samfunnsfunksjoner i Norge. Komiteen merker seg at Norges Bank har pekt på at konsentrasjons- og systemrisikoen knyttet til IKT-leverandører vanskelig kan håndteres av den enkelte systemeier, og at banken har foreslått for Justis- og beredskapsdepartementet at det bør utredes nærmere hvordan sentrale IKT-leverandører og datasentre best kan underlegges tilsyn.

Komiteen merker seg at finanssektoren er den sektoren som er hyppigst utsatt for cyberangrep internasjonalt, men at det til nå ikke har vært sikkerhetshendelser i det norske finansmarkedet med konsekvenser for den finansielle stabiliteten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt påpeker at digitaliseringen av finanssektoren fører til økt sårbarhet for strømbuud, dataangrep og IKT-svikt. Disse medlemmer understreker at meldingen slår fast at bl.a. den økende avhengigheten av komplekse IKT-systemer og vekst i utkontraktering til et lite antall sentrale tjenesteleverandører, er utviklingstrekk som kan gjøre tilbudet av finansielle tjenester mer utsatt fremover. Bortfall av betalingssystemer forårsaket av et digitalt angrep mot finansiell infrastruktur kan skape stor uro i befolkningen, ha store samfunnsøkonomiske kostnader, medføre tap av tillit til banksystemet og gi problemer med tilgang til helt nødvendige varer.

Disse medlemmer viser til at E-tjenesten i Fokus 2018 peker på at statlige aktører bygger opp kapasitet til å sabotere sivile og militære mål i andre stater, og at finansielle tjenester er et mulig sivil mål.

Disse medlemmer viser til at finanssektoren i betydelig grad har utkontraktert driften av IT-systemer til tjenesteleverandører, og flere av disse leverer tjenestene fra andre land enn Norge. Det medfører risiko for tap av nasjonal kontroll med for eksempel betalingstjenester. Videre kan geopolitiske forhold medføre at utenlandske tjenesteleverandører blir satt ut av stand til å utføre slike tjenester.

Disse medlemmer viser til at Finansforbundet i sin høringsuttalelse til Finansmarkedsmeldingen 2020 stilte spørsmål ved «om det er behov for å redusere sårbarheten i finansbransjen ved å hente kritiske funksjoner hjem fra utlandet...», og at de i høringen den gang uttalte at man kan havne i en situasjon der man brått ikke har kontroll på sine egne systemer.

Disse medlemmer vil vise til meldingens omtale av at IKT-driften i finanssektoren i betydelig grad er utkontraktert til et relativt lite antall sentrale tjenesteleverandører og datasentre, som også leverer viktige tjenester til andre sektorer. Disse medlemmer vil videre vise til at

«Norges Bank har pekt på at konsentrasjons- og systemrisikoen knyttet til IKT-leverandører vanskelig kan håndteres av den enkelte systemeier, og har foreslått for Justis- og beredskapsdepartementet at det bør utredes nærmere hvordan sentrale IKT-leverandører og datasentre best kan underlegges tilsyn.»

Disse medlemmer vil videre vise til at regjeringen i meldingen skriver at

«Selv om det er klare rammer i regelverket for hva slags oppgaver som kan utkontrakteres, er det en fare for at bankenes egen IKT-kompetanse svekkes, og at den norske finansnæringen ikke vil få dekket sitt fremtidige kompetansebehov innen kritiske områder.»

Til tross for dette så presenterer ikke regjeringen noen politiske grep for å ta tak i denne alvorlige utfordringen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede risikoen ved at driften av IT-systemer er utkontraktert til aktører i utlandet, og hvordan sentrale IKT-leverandører og datasentre best kan underlegges tilsyn.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at kritisk finansiell IT-infrastruktur driftes fra Norge.»

Disse medlemmer viser til meldingens omtale av at Oslo Børs som en følge av integreringen i Euronext-konsernet og overgangen til Euronexts handelssystem Optiq, har utkontraktert flere oppgaver til andre selskaper i Euronext-konsernet. Disse medlemmer påpeker at enkelte av disse oppgavene var å anse som kritiske driftsfunksjoner, og derfor krevde tillatelse fra Finanstilsynet, jf. Finanstilsynets «Rapport for tilsynsområdene for 2020», publisert 17. februar 2021.

Disse medlemmer uttrykker bekymring for at utkontrakteringen av kritiske driftsfunksjoner hos Oslo Børs er med på å svekke beredskap og norsk kompetanse på drift av essensiell finansiell infrastruktur.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av Oslo Børs' utkontraktering av kritiske driftsfunksjoner, spesielt knyttet til fare for svekkelse av beredskap og kompetanse i Norge, og legge frem en vurdering og eventuelle forslag til tiltak, senest i forbindelse med Finansmarkedsmeldingen 2022.»

2.7 Innsats mot hvitvasking og terrorfinansiering

2.7.1 Sammendrag

Tilstrekkelig innsats mot hvitvasking og terrorfinansiering er avgjørende for tilliten i det norske finanssystemet og mulighetene til å ta del i den internasjonale økonomien. Det er derfor viktig å gjennomføre de internasjonale standardene som finnes for å forhindre hvitvasking og terrorfinansiering, som anbefalingene fra Financial Action Task Force (FATF), som er den internasjonale standardsetteren på området. Disse anbefalingene gjenspeiles også i EØS-relevant regelverk.

2.7.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen merker seg at det de seneste årene har vært ulike avsløringer av til dels omfattende ikke-etterlevelse av hvitvaskingsregelverket i banker i Europa. Meldingen beskriver at det i Norge så langt ikke er avslørt systematiske og langvarige brudd på hvitvaskingsregelverket i den størrelsesordenen som har blitt belyst internasjonalt. Komiteen vil imidlertid påpeke at tilsynsrapporter fra Finanstilsynet har vist at de aller fleste rapporteringspliktige har hatt et stort forbedringspotensial. Komiteen viser også til at underveis i behandlingen av denne meldingen har Finanstilsynet ilagt DNB Bank ASA et overtredelsesgebyr på 400 mill. kroner for vesentlige mangler i etterlevelsen av hvitvaskingsloven ved håndtering av bankens kundeforhold.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at regjeringen i juni 2020 la frem en ny strategi for bekjempelse av hvitvasking, terrorfinansiering og finansiering av spredning av masseødeleggelsesvapen, for å bidra til å motvirke at denne uønskede aktiviteten kan true norsk økonomi og landets sikkerhet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at DNB er ilagt et rekordstort overtredelsesgebyr fra Finanstilsynet på 400 mill. kroner for manglende etterlevelse av hvitvaskingsloven. Disse medlemmer forventer at landets største bank, der staten desuten er største eier, ikke bare etterlever hvitvaskingsloven, men tar en ledende rolle i arbeidet mot hvitvasking. Videre viser disse medlemmer til omtale i Dagens Næringsliv 11. mai 2021, der det fremgår at en Økokrim-rapport avdekker store mangler i arbeidet mot hvitvasking. Ifølge Dagens Næringsliv bekrefter rapporten at «Økokrim i liten grad klarer å stoppe pengestrømmer som bankene melder inn» og finner at hvitvaskingsenheten stanser «svært få» mistenkelige transaksjoner, er mer opptatt av å behandle informasjon enn å stoppe pengestrømmer til og fra kriminelle, anmelder få saker til politiet, og driver ikke med systematisk strategisk analyse av meldinger om mistenkelige transaksjoner.

Disse medlemmer understreker betydningen av at Økokrim leder an i arbeidet mot hvitvasking, og finner de påpekte manglene i anti-hvitvaskingsarbeidet alvorlig. Disse medlemmer forventer at regjeringen følger opp situasjonen.

Disse medlemmer viser til at både Finanstilsynet og Økokrim gjennomgående har langt mindre ressurser og ansatte enn finansinstitusjonene de skal både ettergå og samarbeide med for å bekjempe hvitvasking og annen økonomisk kriminalitet.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å øke bevilgningene til både Økokrim og Finanstilsynet.

Disse medlemmer vil også peke på de siste avsløringene i media og i den nylige rapporten fra Tax Justice Network Norge, «Hvem eier Oslo? Hvitvaskingsrisiko i eiendomsmarkedet», som konkluderer med at det er vesentlig risiko for at eiendomsmarkedet i Oslo brukes til hvitvasking og til å skjule penger. Skjult eierskap, hemmelighold, kompliserte selskapsstrukturer og indirekte transaksjoner via stråmenn er med på å gjøre hvitvasking i eiendomsmarkedet mulig. I tillegg gjør store transaksjonsvolumer det krevende å følge med på pengestrømmer og å oppdage mistenkelige eller ulovlige transaksjoner. Disse medlemmer mener det er synd årets Finansmarkedsmelding ikke går videre inn på disse problemstillingene.

Disse medlemmer mener økt åpenhet er avgjørende for å bekjempe økonomisk kriminalitet og hvitvasking. Disse medlemmer imøteser derfor så snart som mulig regjeringens forslag til lov om register over reelle rettighetshavere.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt understreker betydningen av arbeidet mot hvitvasking og terrorfinansiering. Disse medlemmer viser til at EU-kommisjonen i mai 2020 la frem en ny handlingsplan for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering. Videre viser disse medlemmer til at det som oppfølging av dette arbeidet har kommet forslag om «å etablere et nytt overnasjonalt tilsynsorgan for anti-hvitvasking og -terrorfinansiering». Disse medlemmer viser til meldingens omtale av at et slik nytt overnasjonalt tilsynsorgan vil kunne kreve en særskilt EØS-rettslig løsning. Disse medlemmer understreker at det er avgjørende viktig å ivareta nasjonalt handlingsrom, og at det ikke vil være aktuelt å gå inn for avståelse av suverenitet til et overnasjonalt organ i disse spørsmålene.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at en eventuell tilknytning til en EU-tilsynsstruktur mot hvitvasking og terrorfinansiering, ivaretar norsk handlingsrom og ikke innebærer avståelse av suverenitet til EU- eller EØS-organer.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt mener at det er gode grunner til å regne med at det nettopp er tradisjonelle og etablerte finansinstitusjoner som blir brukt til hvitvasking, skatteunndragelse og korrupsjon. Likevel er etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket i en bank som DNB altfor dårlig. Disse

medlemmer vil også peke på at blant annet DNB er nevnt i flere av de store lekkasjene om skatt og finans som har vært de siste årene, eksempelvis ved at DNB har hatt kunder anklaget for blant annet våpensmugling og korrupsjon.

3. Forbrukerne i finansmarkedene

3.1 Innledning og oversikt over forbrukervern i regulering og tilsyn

3.1.1 Sammenheng

Forbrukerne har behov for et særlig vern og gode rettigheter i finansmarkedene. Regelverket skal sikre at forbrukerne kan handle trygt med profesjonelle finansforetak, men det fritar ikke forbrukerne for risiko eller ansvar. Regjeringen er opptatt av at forbrukerne skal ha kompetanse og informasjon som gjør dem i stand til å ta gode beslutninger for egen økonomi.

3.1.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at finansmarkedene er komplekse, forbrukerne har behov for et særlig vern og gode rettigheter, og at forbrukervern er en sentral del av finansmarkedsmeldingen.

Komiteen viser til at Stortinget i desember 2020 vedtok en ny finansavtalelov som skal bidra til å styrke forbrukervernet, og at den nye loven vil tre i kraft tidlig i 2022.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne understreker viktigheten av god regulering som ivaretar forbrukerne. Det er særlig viktig med oppmerksomhet om dette i økonomiske krisetider som nå.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil forhindre grønnvasking ved å utvikle klare standarder for produkter som grønne boliglån og forby markedsføring av «grønne» finansprodukter som ikke reelt sett er miljøvennlige, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forby markedsføring av 'grønne' finansprodukter som ikke reelt sett er miljøvennlige.»

3.2 Kundemobilitet og konkurranse

3.2.1 Sammenheng

Det har blitt enklere å bytte bank de siste årene, bl.a. fordi norske banker har samlet seg om bransjeregler som nå i stor grad lovfestes i ny finansavtalelov. I tillegg kan nye tjenester gjøre det enda lettere å bytte eller bruke flere banker samtidig. Særlig legger EUs nye beta-

lingsregelverk PSD2 til rette for tjenester der kundene kan samle og bruke tjenester fra flere banker på ett sted. Det skjer også mye innovasjon utenfor det etablerte banksystemet. Finansportalen har i mange år gjort det enkelt både å sammenligne og bytte mellom tilbydere.

Det finnes ulike modeller for såkalt kontonummerportabilitet, som innebærer at kunden beholder nummeret ved bankbytte. Utredninger har vist at det vil være svært krevende å etablere et nasjonalt system for slik portabilitet, og ingen land i Europa har innført dette. Utviklingen i betalingsmarkedet kan dessuten tilsi at kontonummeret blir mindre relevant for kundene fremover. Europakommisjonen har likevel varslet en vurdering av kontonummerportabilitet, og også Norge bør avvente utviklingen i EU. Samtidig finnes det alternative tiltak, f.eks. mer omfattende bankbyttetjenester.

3.2.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at ved behandlingen av Finansmarkedsmeldingen 2020, jf. Innst. 353 S (2019–2020), ba Stortinget regjeringen komme tilbake med et konkret forslag til hvordan man kan sikre kontonummerportabilitet i Norge, samt et forslag til ordning for enkel flytting av tjenester som eFaktura og AvtaleGiro mellom kontoer. Komiteen viser til at vedtaket følges opp i denne meldingen.

Komiteen viser til at avtaler om eFaktura inngås mellom kunden og fakturautstederen, og avtalen følger kundens personnummer. Ettersom hver eFaktura-avtale er koblet til person, ikke bank, er eFaktura-ene allerede tilgjengelig i alle banker som den enkelte er kunde hos. Komiteen viser til at tilgangen til eFaktura derfor ikke påvirkes av bankbytte.

Komiteen viser til at etter den nye finansavtaleloven skal bankene sikre forbrukere tilgang til en klar, hurtig, enkel og sikker prosedyre for bytte av betalingskonto. Komiteen merker seg at dette blant annet omfatter flytting av faste betalingsoppdrag og direktebetalingsfullmakter som AvtaleGiro. Komiteen viser også til meldingens omtale av at Finansnæringen har igangsatt et prosjekt for å forenkle prosessen med å flytte faste betalingsoppdrag fra en bank til en annen, og de fleste norske banker i løpet av 2022 vil være på samme IT-plattform. Komiteen merker seg at dette ifølge finansnæringen kan forenkle arbeidet med å etablere enkel flytting av AvtaleGiro

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, merker seg at departementet ikke er kjent med at andre land så langt har utviklet noen nasjonal løsning for kontonummerportabilitet. Videre merker flertallet seg at Finanstilsynet i 2007 anslo at en omlegging til bankkontonummerportabilitet etter modellene de beskrev som mulige ville koste om lag 4

mrd. kroner. Flertallet merker seg at dette er mer enn de samfunnsøkonomiske gevinstene endringen ville gitt. Flertallet viser til at det norske betalingssystemet har samme grunnstruktur i dag og legger til grunn at en endring som beskrevet også i dag ville medført betydelige kostnader.

Flertallet viser til at det er usikkerhet om hvor stor nytten av kontonummerportabilitet ville være for å øke mobiliteten i bankmarkedet. Siden 2007 har den teknologiske og regulatoriske utviklingen beveget seg langt i retning av enklere bankbytte. Flertallet viser til at opprettelsen av Finansportalen har gjort det enkelt å sammenligne bankenes priser på ulike tjenester, og at transaksjonskostnadene ved bankbytte har sunket betraktelig. Flertallet merker seg også at Finans Norges bransjeregler har bidratt mye til enklere bankbytte, og at dette forsterkes ytterligere av pliktene etter den nye finansavtaleloven som trer i kraft tidlig i 2022. I tillegg viser flertallet til at de nye PSD2-reglene og såkalt «open banking» kan redusere behovet ytterligere for å bytte bank.

Flertallet viser til at Europakommisjonen ifølge betalingskontodirektivet skal avgi en rapport med vurdering blant annet av kostnader og fordeler ved kontonummerportabilitet i EU, og at departementet er kjent med at rapporten kan komme i midten av 2021. Flertallet merker seg departementets syn på at den varslede rapporten fra Europakommisjonen vil være et godt utgangspunkt for videre vurdering av mulighetene for kontonummerportabilitet både i Norge og på europeisk nivå. Flertallet merker seg at også Finanstilsynet mener en eventuell videre utredning bør avvende utviklingen i EU.

Flertallet viser til at kontonummerets rolle i bankkunders hverdag er annerledes enn for bare et tiår siden, og at tjenester som Vipps og ulike PSD2-løsninger hjelper kunder å utføre betalinger til kjente og ukjente helt uten direkte befatning med kontonummer. Flertallet merker seg at også Finans Norge mener nummerportabilitet ikke er et avgjørende tiltak for å gjøre bankbytte enklere. Flertallet mener derfor det er hensiktsmessig å avvende videre utvikling i EU før regjeringen eventuelt på nytt vurderer mulighetene for kontonummerportabilitet i Norge.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet anser ikke anmodningsvedtak om kontonummerportabilitet som tilstrekkelig som fulgt opp. Disse medlemmer mener at muligheten til å ta med seg gammelt kontonummer fra en bank til en annen vil gjøre bankbytte langt enklere for forbrukere og bedre konkurransen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gå i dialog med norske banker med sikte på at kontonummerportabilitet skal bli en realitet eller fremme forslag som gjør bankbytte enda enklere for forbrukere.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne er opptatt av forbrukernes stilling og har lenge etterlyst fremdrift i arbeidet med kontonummerportabilitet som ledd i å forenkle bankbytte, og derigjennom bidra til en mer velfungerende konkurransesituasjon for banktjenester. Disse medlemmer registrerer departementets vurdering i Finansmarkedsmeldingen 2021 av at tekniske utfordringer og kostnader tilsier at et eventuelt system for kontonummerportabilitet bør være et fellesprosjekt i EU/EØS. Disse medlemmer viser til meldingens omtale av at blant annet Nederland og Storbritannia har innført «omfattende bankbytte-tjenester som ikke bygger på kontonummerportabilitet».

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en eventuell innføring av bankbyttetjenester, for eksempel etter modell fra Storbritannia og Nederland, som ikke bygger på kontonummerportabilitet, men bidrar til å forenkle bankbytte for bankkundene.»

3.3 Tilbud og bruk av kontanter

3.3.1 Sammendrag

De fleste betalinger skjer i dag med elektroniske løsninger, men for flere grupper er kontanter fortsatt viktig. Norges Bank og Finanstilsynet har til årets melding kartlagt bankenes samlede tilbud av kontanttjenester. Tilbudet er redusert de siste par årene, og enkelte kommuner har ikke et kontanttjenestetilbud ut over kontantuttak ved varekjøp i butikk. Finanstilsynet peker på at bankenes eget tilbud av kontanttjenester antakelig vil bli ytterligere redusert i årene som kommer, samtidig som en eventuell utbygging av «Kontanttjenester i butikk» i regi av Vipps vil kunne bidra til et bedre samlet tilbud. Flere banker fremholder at de ikke har ansvar for å tilby kontanter.

Finansdepartementet mener at plikten til å tilby innskudds- og uttakstjenester bør klargjøres, og har derfor bedt Finanstilsynet utarbeide et regelverksforslag om at den enkelte bank må sørge for at kundene har mulighet for å sette inn og ta ut kontanter, enten i bankens egen regi eller gjennom avtale med andre tilbydere av kontanttjenester. Finanstilsynet har videre foreslått å sette ned et offentlig utvalg for å vurdere kontantenes rolle i samfunnet fremover. Regjeringen vil vurdere behovet for et slikt utvalg.

3.3.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at departementet i de tre siste finansmarkedsmeldingene har omtalt utviklingen i bankenes tilbud av kontanttjenester. Disse har vist at bankene har gradvis nedskalert kontanttilbudet over mange år. Komiteen viser til at departementet siden forrige Finansmarkedsmelding har innhentet en kartlegging av bankenes samlede tilbud av kontanttjenester fra Finanstilsynet og Norges Bank. Komiteen merker seg at i 20 kommuner, samt Svalbard, har ikke bankene noe kontanttjenestetilbud ut over eventuelle muligheter for kontantuttak ved varekjøp i butikk.

Komiteen er kjent med at Finanstilsynet og Norges Bank mener det er behov for å tydeliggjøre bankenes ansvar for et hensiktsmessig tilbud av kontanttjenester i hele landet. Komiteen viser videre til at Finansdepartementet i første omgang vil klargjøre at plikten til å tilby kundene innskudds- og uttakstjenester gjelder alle banker. Komiteen viser til at departementet derfor har bedt Finanstilsynet utarbeide et høringsnotat med utkast til forskrift, som klargjør at den enkelte bank må sørge for at kundene har mulighet for å sette inn og ta ut kontanter, enten i bankens egen regi eller gjennom avtale med andre tilbydere av kontanttjenester.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, viser til at andelen oppgjør som er gjort med kontanter, har falt betraktelig i mange år, og at den høsten 2020 utgjorde bare 3–4 pst. Flertallet merker seg at dette er lavt sammenlignet med andre land, og at bruken falt markant raskt etter virusutbruddet.

Flertallet viser til at departementet også vil vurdere behovet for et offentlig utvalg som skal vurdere kontanternes rolle i samfunnet fremover, slik Finanstilsynet foreslår. Flertallet merker seg at dette vil vurderes blant annet i lys av Justis- og beredskapsdepartementets vurderinger av hvor langt retten til å betale med kontanter bør gå.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, merker seg høringsinnspillet fra Finans Norge om at de mener kontanter i dag er tilgjengelig for forbrukere i et omfang som gjennomgående står godt i forhold til etterspørselen.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt påpeker bankenes særskilte ansvar for å sikre kontanter i beredskapssituasjoner.

Dette flertallet mener det er behov for grundigere vurderinger knyttet til kontanternes rolle i samfunnet, og mener det ikke er nødvendig til å avvente ved å vurdere behovet for en slik vurdering.

På denne bakgrunn fremmer dette flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal vurdere kontanternes rolle i samfunnet fremover.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt påpeker at kontanter i dag er den klart mest pålitelige betalings-teknologien, og at den i overskuelig fremtid vil gi en beredskapsmulighet som man ikke ellers kan få. Disse medlemmer viser til omtalen i Finansmarkedsmeldingen 2021 om at bankenes gradvise nedskalering av kontanttilbudet har bidratt til usikkerhet til kravet om at bankene skal ha et tilbud av kontanttjenester som møter kundenes forventninger og behov, vil bli oppfylt fremover.

Disse medlemmer viser til at Norges Bank og Finanstilsynet mener det er behov for å tydeliggjøre bankenes ansvar for et hensiktsmessig tilbud av kontanttjenester i hele landet, og understreker betydningen av at dette er noe regjeringen følger opp med konkrete tiltak og forskriftsendringer fremover.

Videre viser disse medlemmer til at det har kommet innspill fra flere hold, bl.a. fra Norges Bank som mener at retten til å betale med kontanter bør presiseres slik at næringsdrivende ikke kan fastsette i sine forretningsvilkår at retten ikke gjelder. Disse medlemmer støtter en slik presisering av retten til å betale med kontanter.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at Finanstilsynet har foreslått at det settes ned et offentlig utvalg for å vurdere kontanternes rolle i samfunnet fremover, og at dette er noe departementet vil vurdere.

Disse medlemmer kan ikke se at det foreligger gode grunner til å avvente nedsettelsen av et slik utvalg og foreslår på denne bakgrunn følgende:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg som vurderer kontanternes rolle i samfunnet fremover, og hvordan ulike kundegruppers behov for kontanttjenester kan dekkes på en mest mulig effektiv måte.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at det i forbindelse med koronakrisen har fremkommet en rekke eksempler på at ulike virksomheter har nektet å ta imot betaling med kontanter, be-

grunnet i smittevern hensyn. Disse medlemmer vil påpeke at den reduserte kontantbruken man har sett under koronapandemien i betydelig grad kan tilskrives at folks mulighet til å gjøre opp med kontanter har blitt kraftig innskrenket. Disse medlemmer vil videre understreke at folks aksept for dette under en nasjonal krise ikke kan tas til inntekt for en varig innskrenkning i folks valgfrihet og mulighet til å gjøre opp med kontanter.

Disse medlemmer er bekymret over at kontan-tenes stilling som betalingsvirkemiddel i Norge stadig svekkes. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet gjentatte ganger de siste årene har fremmet forslag om tiltak for å styrke kontan-tenes stilling, og mener det er beklagelig at regjeringen ikke har truffet virksomme tiltak som kan bidra til å sikre kontan-tenes rolle som betalingsmiddel også for fremtiden.

3.4 Forbrukslån

3.4.1 Sammenheng

Veksten i forbrukslån var lenge svært høy, men har de siste årene bremsset opp. Regjeringen har siden 2017 gjennomført en rekke tiltak som har bidratt til et mer velfungerende forbrukslånemarked, herunder krav til bankenes utlånspraksis og krav om rapportering til og bruk av gjeldsinformasjonsforetakene. Økende mislighold av forbrukslån gir imidlertid grunn til uro, men nylige og kommende regelverksendringer kan bidra til bedre håndtering av gjeldsutfordringer fremover, bl.a. innenfor inkasso og gjeldsordning. Gjeldsinformasjonsloven omfatter i dag usikret gjeld, men regjeringen tar sikte på å utvide ordningen med andre former for gjeld, i første omgang gjeld med pantestikkerhet i boligeiendom og kjøretøy, forutsatt at dette kan gjennomføres på en personvernmessig forsvarlig måte. Regjeringen vil også se på om folkefinansieringsplattformer bør omfattes.

Til årets melding har Finanstilsynet kartlagt omfanget av såkalte tilleggsfordeler, som typisk tilbys ved utstedelse og bruk av kredittkort, f.eks. forsikringer, rabatter og bonuspoeng. Mens noen typer tilleggsfordeler kan passe sammen med kredittopptak og være gunstig for forbrukerne, kan andre tilleggsfordeler være problematiske, f.eks. hvis de bidrar til uforsvarlig gjeldsopptak eller gjør det vanskelig for forbrukeren å danne seg et riktig bilde av priser og vilkår. Regjeringen vil se på behovet for en nærmere regulering av tilleggsfordeler, f.eks. når det gjelder markedsføring eller adgangen til å tilby ulike former for tilleggsfordeler, med utgangspunkt i at forbrukerne skal kunne ta gode og veloverveide beslutninger om gjeldsopptak.

3.4.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at det i 2020 var negativ utlånsvekst hos både norske og utenlandske forbrukslånbanker i Norge. Basert på Finanstilsynets utvalgsundersøkelse blant foretak som tilbyr forbrukslån, var det en reduksjon i det norske markedet på 14 pst. fra utgangen av 2019 til utgangen av 2020.

Komiteen viser til meldingens boks 3.4 for en liste over gjennomførte tiltak de siste årene for å sikre et mer velfungerende forbrukslånemarked, både med hensyn til finansiell stabilitet og til den enkelte forbruker. Komiteen vil spesielt trekke frem forbrukslån-forskriften, som nå er en del av utlånsforskriften, og etableringen av gjeldsinformasjonsordningen (ofte omtalt som gjeldsregistre).

Komiteen viser til at utlånsforskriften fra 1. januar 2021 har en ny bestemmelse om restrukturering for å gjøre det lettere for bankene å hjelpe kunder som har dyr forbruksgjeld som de ikke kan betjene.

Komiteen viser til at regjeringen tar sikte på å utvide gjeldsordningen med andre former for gjeld, i første omgang gjeld med pantestikkerhet i boligeiendom og kjøretøy, forutsatt at utvidelsen kan gjennomføres på en personvernmessig forsvarlig måte. Komiteen merker seg at regjeringen samtidig vil se på om folkefinansieringsplattformer som formidler kreditt bør omfattes av rapporterings- og opplysningspliktene på lik linje med kredittyttere. Komiteen viser til at Barne- og familiedepartementet vil komme tilbake til saken i budsjettproposisjonen for 2022.

Komiteen merker seg at regjeringen mener at en utvidelse av gjeldsinformasjonsordningen vil være i tråd med gjeldsinformasjonslovens intensjon og bidra til å øke nytten av gjeldsinformasjonsforetakene. Regjeringen tar derfor sikte på å utvide ordningen med andre former for gjeld, i første omgang gjeld med pantestikkerhet i boligeiendom og kjøretøy, forutsatt at utvidelsen kan gjennomføres på en personvernmessig forsvarlig måte. Komiteen støtter dette. Videre viser komiteen til at regjeringen vil se på om også folkefinansieringsplattformer som formidler kreditt bør omfattes av rapporterings- og opplysningspliktene, på lik linje med kredittyttere. Komiteen merker seg at Barne- og familiedepartementet vil komme tilbake til saken i budsjettproposisjonen for 2022, og imøteser dette.

Komiteen viser til meldingens omtale av tilleggsfordeler i kredittmarkedet. Komiteen viser til at noen typer tilleggsfordeler kan passe sammen med kredittopptak og være økonomisk gunstig for forbrukere, mens andre typer kan være problematiske og bidra til uforsvarlig gjeldsopptak. Komiteen merker seg at til tross for at regjeringen har innført et forbud mot at tilleggsfordeler gis mer fremtredende plass i markedsføringen enn kredittkostnader mv., har både Finanstilsynet og Forbrukertilsynet tatt til orde for et generelt forbud.

Komiteen viser til at regjeringen vil se på behovet for en strengere vurdering av reguleringen av tilleggsfordeler og imøteser dette.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, merker seg også at satsene for purregebyr og inkassosalærer er redusert betydelig.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, anmoder regjeringen om å gjennomføre den varslede utvidelsen av gjeldsregistrene og inkludering av folkefinansieringsplattformene så raskt som mulig.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt mener inkludering av flere typer gjeld i registrene bør utredes.

Disse medlemmer fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede behovet for, og muligheten til, å inkludere enda flere typer gjeld i gjeldsregistrene.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt peker på at forbrukslån er en type kreditt som det i lang tid har vært oppmerksomhet rundt, blant annet fordi låneformen synes å være tettere forbundet med gjeldsproblemproblematikk enn noen annen lånetype. Disse medlemmer understreker at det er positivt at veksten i forbrukslån har avtatt den siste tiden, men mener det er bekymringsfullt at det til tross for at veksten i forbruksgjeld har avtatt, har vært en klar økning i omfanget av misligholdte forbrukslån.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et konkret forslag om å utvide gjeldsregisteret i forbindelse med statsbudsjettet for 2022.»

Disse medlemmer påpeker at gjeldsregistrene som inntil nå er opprettet, kun omfatter usikret forbruksgjeld. Disse medlemmer vil dessuten understreke at det etter disse partiers syn hadde vært naturlig at det offentlige stod for gjeldsregistrene, heller enn at dette var en privat oppgave.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen i meldingen varsler at den tar sikte på å utvide gjeldsinformasjonsordningen. Disse medlemmer mener en utvidelse av gjeldsregisteret til å omfatte flere typer gjeld er langt på overtid, og viser til at disse partier fore-

slo en utvidelse av registeret i Finansmarkedsmeldingen 2020. Disse medlemmer imøteser at regjeringen kommer tilbake til saken i budsjettproposisjonen for 2022, men vil understreke at disse medlemmer har en klar forventning om at regjeringen da vil komme med konkrete forslag til utvidelser av gjeldsregisteret og ikke ytterligere trenering av dette.

Disse medlemmer har ellers lagt merke til at ulike typer forbrukslånsprodukter markedsføres stadig mer målrettet og aggressivt.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget senest våren 2022 med et forslag om å forby markedsføring av forbrukslån.»

Disse medlemmer viser til meldingens omtale av Barne- og familiedepartementets arbeid med endringer i gjeldsordningsloven. Disse medlemmer vil vise til at dette arbeidet har pågått over lengre tid og at et forslag fra departementet egentlig skulle vært fremlagt i 2020. Disse medlemmer understreker viktigheten av dette arbeidet for mange privatpersoner som har store økonomiske problemer, og ber regjeringen påskynde arbeidet med ny gjeldsordningslov.

Disse medlemmer merker seg at både Finanstilsynet og Forbrukerrådet har anbefalt et generelt forbud mot tilleggsfordeler betinget av opptak av kreditt eller inngåelse av en kredittavtale. Disse medlemmer registrerer at regjeringen vil se på behovet for en nærmere regulering av tilleggsfordeler og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake i Finansmarkedsmeldingen 2022 med forslag til innstramninger i regelverket for tilleggsfordeler betinget av kredittopptak.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til høringsinnspill fra Forbrukerrådet, som mener det må innføres en plikt for kredittyttere til å foreta oppslag i gjeldsregistrene i forbindelse med vurderinger av lånesøknader, og det må også innføres en plikt til å innrette seg etter informasjonen som fremkommer av oppslag. Disse pliktene eksisterer ikke i dagens lovverk. Forbrukerrådet mener videre at vi må forsikre oss om at samtlige aktører som bruker gjeldsregisteret gjør det, og ber derfor om at det både innføres en oppslagsplikt i gjeldsregisteret og en innrettelsesplikt for kredittyttere.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en oppslagsplikt i gjeldsregisteret og en innrettelsesplikt for kreditt-
yttere.»

Disse medlemmer viser videre til at tilleggsfordeler knyttet til kredittkort bidrar til overdreven bruk av en dyr måte å betale på, og tåkelegger også prisen på kredittkort som en betalingstjeneste. Disse medlemmer imøteser regjeringens arbeid med en nærmere regulering av tilleggsfordeler, og at forbrukernes interesser skal danne utgangspunktet for det forestående arbeidet. Disse medlemmer viser til at Forbrukerrådet peker på de regulatoriske bestemmelsene som allerede er innført i Finland, og som det også henvises til i årets finansmarkedsmelding, og mener regjeringen bør se til disse i arbeidet og snarest legge fram forslag som omhandler et generelt forbud av tilleggsfordeler, slik også Finanstilsynet og Forbrukertilsynet har tatt til orde for.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt mener det er behov for ytterligere tiltak for å demme opp for utfordringene som følger av forbrukslån. Disse medlemmer mener det er uheldig at viktige virkemidler, som for eksempel rentetak, ikke er innført. Disse medlemmer har merket seg at det er innført rentetak på lån og kreditt i mange land i verden, herunder i 14 EU-land, blant annet i Sverige (SOU 2016:68) og Finland. Rentetak vil ha den virkningen at det ikke lenger vil være lønnsomt for bankene å gi lån til de personene som har høyest kredittrisiko, det vil si den gruppen som står i størst fare for å få betalingsvansker og på lengre sikt omfattende gjeldsproblemer. Med andre ord er rentetak et målrettet virkemiddel. Organisasjoner som Forbrukerrådet, Huseiernes landsforbund og Gjeldsofferalliansen har tatt til orde for å innføre rentetak i Norge. Også krefter innad i bransjen anbefaler dette.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 legge frem et forslag om innføring av rentetak i Norge.»

3.5 Pensjon

3.5.1 Sammendrag

Regelverket for de private tjenestepensjonsordningene er fortsatt i endring, og på sentrale områder er betydelige utredningsprosesser nå avsluttet eller i sluttfasen. Dette gjelder bl.a. arbeidet med egen pensjonskonto, pensjon fra første krone og garanterte pensjonsprodukter. De overordnede målene for regelverksarbeidet er trygghet for opptjente pensjoner og en effektiv og ra-

sjonell forvaltning av pensjonskapital. Arbeidet skal også bidra til god oversikt og mulighet til innflytelse over egen pensjon, og velfungerende konkurranse i pensjonsmarkedet.

3.5.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at egen pensjonskonto for privat innskuddspensjon trådte i kraft 1. januar 2021. Komiteen merker seg at dette har til formål å gi enklere og bedre oversikt over pensjonssparing for den enkelte, samt lavere kostnader og dermed mer pensjon for hver sparte krone.

Komiteen viser til at Stortinget den 16. februar 2021 vedtok å be «regjeringen fremme forslag til nødvendige lovendringer for å innføre pensjon fra første krone med sikte på innføring fra 1. januar 2023». Komiteen merker seg at departementet arbeider med et lovforslag som etter planen vil bli fremmet i løpet av våren.

Komiteen viser til at departementet arbeider med å videreutvikle regelverket for garanterte pensjonsprodukter, og at de tar sikte på å legge frem et lovforslag i løpet av våren.

3.6 Behandling av tvister i klageorgan

3.6.1 Sammendrag

Finansklagenemnda er et sentralt klageorgan i finanssektoren, og behandler i hovedsak tvister mellom finansforetak og forbrukere. Dersom det er aktuelt å utvide nemndas mandat for å bedre klagemulighetene for bl.a. næringsdrivende, vil det reise spørsmål som bør utredes, og som relevante avtaleparter og næringsorganisasjoner i første omgang bør ta stilling til.

Det er i utgangspunktet frivillig å være tilsluttet Finansklagenemnda og andre klageorganer i finanssektoren, og en kartlegging har vist at mange foretak som tilbyr finansielle tjenester til forbrukere, ikke er tilsluttet et godkjent klageorgan. Manglende tilslutning gir forbrukerne svakere vern. Departementet mener at alle foretak som tilbyr finansielle tjenester til forbrukere, bør være tilsluttet et slikt organ, og arbeider med oppfølgingen av en høring om pliktig tilslutning. Departementet vil også mer generelt vurdere hvordan krav til utenrettslige klageordninger i EØS-regelverket kan gjennomføres på en kostnadseffektiv måte.

3.6.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at ved behandlingen av Finansmarkedsmeldingen 2020, jf. Innst. 353 S (2019–2020), traff Stortinget anmodningsvedtak nr. 694 (2019–2020) om Finansklagenemnda:

«Stortinget ber regjeringen utrede om Finansklagenemnda kan få utvidet mandat, f.eks. til også å behandle klager fra organisasjoner, næringsdrivende og bedrifter, eventuelt organisasjoner og bedrifter under en viss størrelse.»

Komiteen viser til meldingens beskrivelse av at næringsdrivende allerede har klageadgang, jf. Finansklagenemndas vedtekter. Finansklagenemnda er et privat, avtalebasert klageorgan, og det er etter vedtektene opp til partene som har opprettet Finansklagenemnda å avgjøre utvidelser av nemndas kompetanse. Komiteen merker seg at en myndighetspålagt utvidelse av mandatet til Finansklagenemnda som ikke er forankret hos partene, vil kunne føre til redusert oppslutning om Finansklagenemnda.

Komiteen viser til at Forbrukerrådet har ment at Finansklagenemnda i det store og det hele er satt opp som et klageorgan for forbrukere, og at det kan by på problemer om den også skal behandle klager fra næringsdrivende. De har pekt på at det heller burde igangsettes en prosess blant næringsorganisasjonene for å etablere en utenrettslig klagenemnd for tvister i næringsforhold.

Komiteen merker seg at mange foretak som tilbyr finansielle tjenester til forbrukere, ikke er tilsluttet et godkjent klageorgan, ifølge en kartlegging gjennomført av Finanstilsynet. Departementet mener at alle foretak som tilbyr finansielle tjenester til forbrukere, bør være tilsluttet et godkjent klageorgan. Komiteen støtter dette. Komiteen viser til at departementet har hatt på høring et utkast til forskriftsregler som gir pålegg om dette, og tar sikte på å følge opp høringsforslaget gjennom forskriftsendringer og forslag om lovendringer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, merker seg regjeringens anbefaling av at relevante avtaleparter og næringsorganisasjoner først bør ta stilling til behovet for et nytt klage tilbud for næringsdrivende, organisasjoner mv., og eventuelt igangsette det nødvendige arbeidet, før det vurderes om det er behov for en myndighetspålagt utvidelse av enkeltorganer. Flertallet støtter dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til anmodningsvedtak nr. 694 i forbindelse med behandlingen av Finansmarkedsmeldingen 2020, jf. Innst. 353 (2019–2020), hvor Stortinget ba regjeringen utrede om Finansklagenemnda burde få utvidet mandat for å kunne behandle klager fra organisasjoner, næringsdrivende og bedrifter. Disse medlemmer er enige i at det er viktig å sikre oppslutningen om finansklagenemnda, men mener det er skuffende at regjeringen nå viser til at det vil kreve ytterligere utredning.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gå i dialog med finansnæringen og vurdere om det bør opprettes et eget klageorgan for bedrifter, næringsdrivende og organisasjoner og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne viser til at regjeringen som oppfølging av anmodningsvedtak i Finansmarkedsmeldingen 2020 har vurdert om Finansklagenemnda kan få utvidet sitt mandat til f.eks. også å behandle klager fra organisasjoner, næringsdrivende og bedrifter, ev. organisasjoner og bedrifter under en viss størrelse.

Disse medlemmer er i løpet av de siste årene blitt kontaktet av flere mindre organisasjoner og bedrifter som opplever at det er urimelig at ikke de også har en slik tilgang. Disse medlemmer påpeker at små bedrifter og organisasjoner sjelden har ressurser til å gå til rettssak, og at disse gjerne kan oppleve betydelige vanskeligheter f.eks. ved kontraheringsnekt. Disse medlemmer påpeker at også enkeltpersoner som er næringsdrivende opplever å få sine klager avvist.

Disse medlemmer ser at det kan være gyldige innvendinger mot en slik utvidelse av Finansklagenemndas mandat slik regjeringen vektlegger i meldingen, særlig dersom det var snakk om en myndighetspålagt utvidelse av mandatet uten at dette var forankret hos partene.

Disse medlemmer understreker imidlertid at det fortsatt er utfordringer for organisasjoner og bedrifter som mangler klageadgang. Disse medlemmer er derfor skuffet over at regjeringen ikke synes ta noe initiativ til at disse næringsdrivende skal få en klageadgang, men skyver dette utelukkende over på «relevante avtaleparter og næringsorganisasjoner». Disse medlemmer mener regjeringen bør ta et initiativ til at en slik klageadgang etableres, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor relevante avtaleparter og næringsorganisasjoner til å utrede etablering av et klageorgan for de som faller utenfor Finansklagenemndas mandat, f.eks. som kan behandle klager fra organisasjoner, næringsdrivende og bedrifter, ev. organisasjoner og bedrifter under en viss størrelse.»

3.7 Eiendomsmegling

3.7.1 Sammendrag

Trygg og effektiv bolighandel er viktig for forbrukerne. Regjeringen nedsatte i 2019 et utvalg som skal evaluere eiendomsmeulingsloven og foreslå en fremtidsrettet regulering. Utvalgets utredning skal foreligge innen 1. juni 2021.

3.7.2 *Komiteens merknader*

Komiteen tar omtalen til orientering.

4. **Kapitaltilgang, digitalisering og regelverksutvikling**

4.1 Innledning

4.1.1 *Sammendrag*

Velfungerende finansmarkeder er avgjørende for økonomiens vekst- og omstillingsevne, og samtidig er finanssektoren en betydelig næring i seg selv. Dialog mellom myndigheter og finansnæringen legger til rette for samarbeid om strukturelle løsninger, arbeidet med å sikre finansielle tjenester som samfunnskritisk funksjon, og håndteringen av ekstraordinære situasjoner som koronautbruddet. Norske myndigheter vil fortsette å bruke handlingsrom i EU/EØS-reglene til å stille krav som bidrar til at finansforetakene er solide nok til å yte trygge tjenester og innfri sine forpliktelser, også i urolige perioder. Samtidig skal ikke kravene gi norske foretak uforholdsmessige konkurranseulempes.

4.1.2 *Komiteens merknader*

Komiteen tar omtalen til orientering.

4.2 **Kapitaltilgangen for næringslivet**

4.2.1 *Sammendrag*

Et velfungerende kapitalmarked kjennetegnes ved at kapitalen går til de prosjektene der den kaster mest av seg, og er en forutsetning for vekst og nyskaping. Den norske tilbudssiden og integrasjonen med utenlandske markeder gir i normale tider norsk næringsliv et diversifisert og godt finansieringstilbud. Lønnsomme prosjekter finner jevnt over finansiering til rett pris. Regjeringen arbeider for å sikre et velfungerende kapitalmarked og med å forenkle tilgangen til risikokapital og kompetente investorer.

Banklån har over tid vært den dominerende kilden til gjeldsfinansiering av norsk næringsliv. Mens bankene og større bedrifter kan hente kapital i utenlandske kapitalmarkeder, kan nye og mindre bedrifter i større grad være avhengig av norske og lokale kapitalkilder. Regjeringen vil bidra til at det norske verdipapirmarkedet skal fortsette å være en effektiv finansieringskilde for næringslivet og attraktivt for investorer. Da må aktørene ha tiltro til at markedet er velregulert og gjennom-siktig, at relevant informasjon er allment tilgjengelig, og at overtredelser av regelverket blir forebygget, avdekket og fulgt opp.

Regjeringen iverksatte i 2020 to lånetiltak for å gjøre det lettere for kriserammede norske bedrifter å skaffe seg likviditet for å komme seg gjennom den krevende situasjonen de står i etter koronautbruddet. Tiltakene

omfatter en garantiordning for banklån til bedrifter og gjenopprettelse av Statens obligasjonsfond.

4.2.2 *Komiteens merknader*

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at krav som gjør finanssektoren tryggere og mer stabil, kan både øke foretakenes verdier og gjøre dem mer konkurransedyktige, og gi tillit til at finansforetakene vil oppfylle sine forpliktelser også i perioder med uro i finansmarkedene. Komiteen mener verdien av sistnevnte har vært tydelig etter utbruddet av koronapandemien.

Komiteen viser til at regjeringen i april la frem en lovproposisjon om gjennomføring av EUs såkalte bankpakke, som blant annet innebærer en utvidelse av dagens SMB-rabatt. Komiteen viser til sin behandling av denne i Innst. 552 L (2020–2021). Komiteen viser videre til at Finansdepartementet har sendt på høring et forslag til gjennomføring av den såkalte SMB-forordningen fra EU. Komiteen understreker at små og mellomstore bedrifter er viktige for verdiskapingen i Norge, og viser til at disse oftere er avhengig av å kunne hente kapital i det nasjonale kapitalmarkedet enn større bedrifter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at et velfungerende kapitalmarked kjennetegnes ved at kapitalen går til de prosjektene der den kaster mest av seg, og mener dette er en forutsetning for vekst og nyskaping. Flertallet mener offentlig inngripen i markedet bare bør skje når det er begrunnet i at markedet på egenhånd ikke gir den beste ressursallokeringen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at kapitaltilgangen for næringslivet må styrkes også utenfor de mest sentrale delene av Norge, og at mulige løsninger på dette ikke er godt nok kartlagt av regjeringen.

Disse medlemmer viser til at et enstemmig storting ved behandling av Dokument 8:190 S (2017–2018), påla regjeringen å komme tilbake til Stortinget senest i statsbudsjettet for 2020 med et konkret forslag til provenynøytral omlegging av finansskatten der arbeidsgiveravgiftselementet fjernes (anmodningsvedtak nr. 868 (2017–2018)). Disse medlemmer mener det har rammet lokale sparebanker særskilt hardt at regjeringen fortsatt ikke har fremmet noe forslag om omlegging av finansskatten, men kun velger å vise til EØS-rettslige problemstillinger som begrunnelse for å avvente fremleggelse av et slik forslag.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet minner om at kapitaltilgangsutvalget leverte sin utredning 1. mars 2018. Disse medlemmer registre-

rer at utvalget oppgir å ha fått meldinger om at det er mangel på langsiktig kapital og kompetente eiermiljøer i Norge, særlig i distriktene.

Disse medlemmer ønsker ellers å poengtere at norske og lokale banker er svært viktige for SMB-bedrifter og deres mulighet til finansiering og rådgivning. Menon-rapporten «Lokale sparebankers betydning for norsk næringsliv» fra 2013 viser at tilstedeværelse av en lokal sparebank i et område øker bedriftenes sannsynlighet for å få lån betydelig og at lånene som ytes fra en slik bank, også er vesentlig større.

Disse medlemmer er bekymret for at slike hensyn i for liten grad er blitt tatt av regjeringen frem til nå. Blant annet er finansskatten fortsatt innrettet på en måte som er særlig skadelig for lokale sparebanker, som ofte relativt sett har betydelig høyere lønnsutgifter og mindre overskudd enn større forretningsbanker. Disse medlemmer påpeker at Senterpartiet i sine alternative statsbudsjett for årene 2017–2021 har foreslått en omlegging av finansskatten som vil gjøre den til utelukkende en tilleggsskatt på overskudd. En slik løsning vil gi bedre finansieringsbetingelser for SMB-bedrifter og dessuten sikre gode banktjenester til folk i hele Norge.

FORBUD MOT RETURPROVISJONER

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt peker på at prisene forbrukere må betale for fondsprodukter er uforholdsmessig høye. All den tid det er et uttrykt ønske fra regjeringens side at flere skal spare i aksjer og fond, synes disse medlemmer det er ulogisk at man på samme tid nekter å gjøre noe med et system som gjør slik sparing mindre lønnsom for forbruker og mer lønnsom for finansbransjen enn det som ville være tilfelle i et fungerende marked.

Disse medlemmer viser til at MiFID II-regelverket fra januar 2018 strammet inn adgangen for bruk av returprovisjon. Disse medlemmer viser videre til at Finanstilsynet ved en undersøkelse gjennomført høsten 2019, fant at verdipapirforetakene i liten grad hadde innrettet seg etter de nye reglene. Disse medlemmer viser til at Forbrukerrådet har tatt til orde for at returprovisjoner bør forbys i sin helhet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig og senest våren 2022 komme tilbake til Stortinget med et forslag om å forby returprovisjoner.»

STATENS OBLIGASJONSFOND

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil vise til Prop. 58 LS (2019–2020) der følgende slås fast:

«Sammensetningen av kredittmarkedet og hensynet til operasjonell risiko tilsier at en betydelig andel av investeringene i Statens obligasjonsfond vil være i obligasjoner med moderat risiko, såkalt investment grade. Med bakgrunn i de vanskelige forholdene, vil flere selskaper kunne få en lavere kredittvurdering som følge av virusutbruddet. Det åpnes derfor for at en betydelig andel også kan være i obligasjoner med høyere risiko, såkalt high yield. Dette innebærer at en må være forberedt på store variasjoner i avkastningen av de ulike investeringene fondet gjør, samt i fondets avkastning over tid.»

Disse medlemmer mener at avkastningskravet for fondet som regjeringen har nedfelt i forskrift, ikke samsvarer med dette.

Disse medlemmer vil vise til at forskriften for forvaltning av Statens obligasjonsfond (SOF), der man skal «sikte på høyest mulig avkastning over tid», medfører at Statens obligasjonsfond er lite egnet til å ivareta næringspolitiske mål og at en del selskaper har kommet i en krevende finansiell situasjon som følge av koronapandemien. Disse medlemmer stiller spørsmål ved om dette er noe av grunnen til at en så lav andel av rammen for SOF er benyttet. Disse medlemmer mener det i etterkant av koronapandemien vil være naturlig med en evaluering av hvordan Statens obligasjonsfond har fungert og hvorvidt SOF har vært innrettet på en hensiktsmessig måte for å bistå foretak med likviditet og kapitaltilgang.

VEILEDNING AV MINDRE AKTØRER

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet påpeker at det i løpet av de siste årene er innført stadig nytt og strengere regelverk overfor banker og finansinstitusjoner. Disse medlemmer minner om at bl.a. kapitaltilgangsutvalget viser til at mangfoldet av store og små banker er en styrke ved den norske finansbransjen som bidrar til å sikre kapital til bedrifter og enkeltpersoner i hele landet. Disse medlemmer viser til at det nye regelverket kan være relativt mer kostbart å implementere for mindre enn for større foretak. Disse medlemmer påpeker at dette ikke er en ønsket effekt av regelverket, og at det påhviler myndighetene å redusere konkurransevriddingen regelverket innebærer på en best mulig måte. Å gi god, enkel og tilstrekkelig veiledning til mindre aktører vil være en nøkkeloppgave for Finanstilsynet og andre myndigheter for å sikre dette. Disse medlemmer mener også at man må vurdere foretakenes størrelse når man vurderer etterlevelse og eventuelle sanksjoner som følge av det nye regelverket. En praksis relatert til dette som måtte føre til problemer for mindre aktører og en konsolidering til større enheter i norsk finansbransje er svært uønsket, og det påhviler regjeringen og myndighetene et stort ansvar for at så ikke skjer. Disse medlemmer vil også understreke at departementet må holde løpende kontroll

med bruken av administrative sanksjoner mot foretak og enkeltpersoner og påse at rettssikkerheten blir ivarettatt. Dersom det påtreffes situasjoner der det kan reises tvil rundt dette, bør Stortinget orienteres om dette, og det bør foreslås endringer i regelverket som ivaretar den enkeltes rettssikkerhet.

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet har fremmet en rekke forslag som kan bidra til å styrke norske sparebanker i Dokument 8:250 S (2020–2021).

4.3 Digitalisering og finansiell teknologi

4.3.1 Sammenheng

Norsk finansnæring har vært tidlig ute med å bruke digitale løsninger, som har effektivisert produksjonen av finansielle tjenester. Tjenesteproduksjonen går nå gjennom store strukturelle endringer. Nye forretningsmodeller og tjenester kobler teknologi og finans, og bankene utfordres både av store internasjonale teknologiselskaper og små fintech-aktører.

Markedet for en del banktjenester er blitt åpnet for nye aktører gjennom EUs nye betalingstjenestedirektiv, PSD2, og det kan komme lignende regelverk for andre finansielle tjenester. Det er bankenes ansvar å sikre at virksomheten er i tråd med PSD2-regelverket, herunder slik at nye aktører får tilgang til nødvendig informasjon og funksjonalitet slik at de settes i stand til å tilby sine tjenester til kundene. Finanstilsynet følger opp dette.

Finansiell folkefinansiering innebærer at investorer gjennom nettplattformer gir lån til privatpersoner eller bedrifter, eller kjøper eierandeler i en bedrift. Det norske markedet er fortsatt lite, men har vokst de siste tre årene. Regjeringen vil legge til rette for folkefinansiering både gjennom forenklinger for næringen og økt trygghet for forbrukere.

Markedet for virtuelle eiendeler og valutaer har de siste årene vært i kraftig vekst, noe som reiser regulatoriske problemstillinger. Europakommisjonen la høsten 2020 frem et forslag om en felles regulering av virtuelle eiendeler («Markets in Crypto-Assets», MiCA). Forslaget er del av en strategi for å støtte opp om innovasjon og konkurranse innenfor digital finans. Departementet vil vurdere norsk gjennomføring når regelverket er vedtatt, og følger også utviklingen innenfor desentralisert finans mer generelt.

Nye aktører og bruk av ny teknologi i produksjonen av finansielle tjenester kan skape økt etterspørsel etter veiledning i regelverksspørsmål. Finanstilsynet har etablert en såkalt regulatorisk sandkasse der utvalgte virksomheter etter søknad får mulighet til å teste ut sine løsninger. Til nå har to aktører deltatt i sandkassen, og et tredje prosjekt er nylig tatt opp.

Det er positive samspillseffekter av digitaliseringen av offentlig sektor og finanssektoren. Finansnæringen er en nyttig samarbeidspartner i statens digitaliseringsarbeid. Særlig bidrar finansnæringen gjennom prosjek-

tet Digital Samhandling Offentlig Privat (DSOP) til å utvikle digitale løsninger som kan gi store samfunnsøkonomiske besparelser.

4.3.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at norsk finansnæring har vært tidlig ute med kostnadseffektive og brukervennlige digitale løsninger. Nå utfordres bankene av store internasjonale teknologiselskaper og mindre fintech-virksomheter. Markedet for en del banktjenester er nylig åpnet for nye aktører gjennom et nytt felles europeisk regelverk.

Komiteen viser videre til at norske banker så langt ikke har etablert grensesnitt som samsvarer fullt ut med PSD2-regelverket. I februar 2021 ba den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) nasjonale tilsynsmyndigheter om å sikre at bankene fjerner gjenværende hindringer for at tredjepartsleverandører kan få tilgang til betalingskontoer. Komiteen viser til at Finanstilsynet følger opp dette, og mener departementet bør følge denne utviklingen nøye.

Komiteen viser til at det norske markedet for folkefinansiering fortsatt er lite sammenlignet med andre land, men at det har vokst de siste årene. Basert på tall rapportert fra næringen selv, hadde det norske markedet i 2020 en størrelse på om lag 890 mill. kroner, som vil si en dobling fra i fjor.

Komiteen viser til at en ny forordning om folkefinansiering skal gjelde i EU fra 10. november 2021. Forordningen er EØS-relevant, men er ikke innlemmet i EØS-avtalen. Komiteen viser til at forordningen regulerer både tilbydere av egenkapitalbaserte og lånebaserede folkefinansieringstjenester.

Komiteen mener det må legges til rette for folkefinansiering både gjennom forenklinger for næringen og økt trygghet for forbrukere. Komiteen merker seg at departementet i november 2020 ga Verdipapirlovutvalget i oppdrag å vurdere norsk gjennomføring av de nye EU-reglene, samt det nasjonale regelverket for formidling av lån til forbrukere gjennom folkefinansieringsplattformer. Utvalget skal avgi sin utredning innen 1. september 2021, og komiteen imøteser et eventuelt lovforslag fra regjeringen i etterkant av dette.

Komiteen viser til at departementet følger utviklingen av virtuell valuta og såkalt desentralisert finans mer generelt. Komiteen merker seg at desentralisert finans kan potensielt få stor innvirkning på finanssystemet og muligheten til å føre kontroll med tjenesteflyten. Komiteen viser til at departementet vil komme tilbake til dette i neste års finansmarkedsmelding.

Komiteen viser til at digitalisering bidrar til en mer effektiv offentlig sektor, mer verdiskapning for næringslivet og ikke minst forenklinger for forbrukerne. Komiteen viser videre til meldingens omtale av sam-

arbeidet Digital Samhandling Offentlig Privat (DSOP), kapittel 4.3.5. Resultatene fra samarbeidet i DSOP har gitt store gevinster for både innbyggere, næringslivet og offentlig sektor.

Komiteen viser til A-ordningen som et konkret eksempel på et forenklings- og effektiviseringsprosjekt på pensjonsområdet, som innebærer at pensjonsleverandører vil få tilgang til opplysninger om inntekts- og arbeidsforhold fra Skatteetaten og Nav. Komiteen viser til at ordningen allerede er vedtatt, men at det gjenstår at leverandører av offentlig tjenstepensjon får hjemmel til å bruke opplysningene fra a-ordningen på lik linje med leverandørene av privat tjenstepensjon. Komiteen imøteser en snarlig avklaring.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at betalingstjenestedirektivet, PSD2, har gitt anledning til tilbydere av betalingstjenester å samle kontoinformasjon fra kundene. Disse medlemmer viser til at selv om dette kan være praktisk for kundene og at det er regulert slik at tredjepart ikke skal få betalingsinformasjon, er det åpenbare personvernproblemstillinger knyttet til dette, som Datatilsynet også har uttrykt bekymring for. Det er stor kommersiell interesse i informasjon om kjøpsøyblikket, data som kobler sammen lokasjon og betalingsinfo, som kan bidra til målrettet markedsføring mot konsumentene. Disse medlemmer er opptatt av å verne forbrukeren og personvernet mot disse interessene.

4.4 Digitale sentralbankpenger

4.4.1 Sammendrag

Digitale sentralbankpenger (DSP) er allment tilgjengelige elektroniske penger utstedt av sentralbanken i den offisielle pengeenheten. Mange sentralbanker vurderer nå behovet for dette. Norges Bank utreder om innføring av slike penger er et hensiktsmessig tiltak for å oppfylle formålet med sentralbankvirksomheten etter sentralbankloven, og om digitale sentralbankpenger er nødvendig for å sikre at det kan betales effektivt og sikkert i norske kroner også i fremtiden. Norges Bank har nylig besluttet å fortsette utredningen av DSP i en ny prosjektfase i inntil to år, som skal bestå av eksperimentell testing av tekniske løsninger og videre analyse av formål for og konsekvenser av innføring av DSP. Et særtrekk ved Norge og Norden er lav og fallende kontantbruk. I Norges Banks utredning er det viktig å belyse hva som kan gå tapt hvis kontantene forsvinner og DSP ikke innføres, og i hvilken grad sentralbankpenger er avgjørende for tilliten til pengesystemet. Norges Bank vil være forberedt på å kunne innføre DSP, selv om det ikke er aktuelt nå. Hvilke konsekvenser innføring av DSP vil kunne få for det finansielle systemet, er avhengig av ut-

forming. En premiss for utredningen er at mulighetene for privat sektor til å formidle kreditt til foretak og husholdninger, ikke svekkes vesentlig. Å innføre DSP vil kreve politisk forankring. Finansdepartementet følger Norges Banks utredningsarbeid nøye.

4.4.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at departementet i meldingen følger opp Stortingets vedtak om å legge frem en nærmere vurdering av spørsmålet om digitale sentralbankpenger.

Komiteen viser til at Norges Bank utreder om innføring av DSP er et hensiktsmessig tiltak for å oppfylle formålet med sentralbankvirksomheten etter sentralbankloven, som er å opprettholde en stabil pengeverdi og fremme stabilitet i det finansielle systemet og et effektivt og sikkert betalingssystem. Komiteen merker seg at Norges Bank vil være forberedt på å kunne innføre DSP dersom betalingssystemet utvikler seg i en annen retning enn sentralbanken i dag kan forutse, blant annet for å motvirke at penger og betalingsfunksjoner flyttes til nye arenaer og infrastrukturer som kan svekke sentralbankens mulighet til å utføre sine oppgaver.

Komiteen viser til at Norges Banks utredning har pågått i vel fire år, og at en eventuell innføring av DSP vil fortsatt ligge et stykke frem i tid. Komiteen mener en eventuell beslutning om å innføre DSP krever godt beslutningsgrunnlag, og viser til at banken underveis kan nyttiggjøre seg av erfaringene fra lignende prosjekter av andre sentralbanker og samarbeide med disse der det er hensiktsmessig. Komiteen mener en eventuell innføring av DSP bør forankres politisk.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede effektene av et pengevesen som tar i bruk digitale sentralbankpenger, kombinert med en økt offentlig kredittformidling gjennom eksisterende eller nye finansinstitusjoner.»

«Stortinget ber regjeringen fastsette et mål om å redusere de private bankenes andel av pengeforsyningen.»

Disse medlemmer støtter det grundige utredningsarbeidet Norges Bank har gjort så langt om digitale sentralbankpenger. Disse medlemmer mener en plan for innføring av digitale sentralbankpenger bør ferdigstilles så fort som mulig, slik at Stortinget kan ta endelig stilling til en innføring.

Disse medlemmer viser til at en stadig mindre andel av pengemengden er kontanter. Andelen av pengemengden har ligget rundt 2 pst., og under pandemien har i tillegg andelen transaksjoner med kontanter blitt

redusert til et minimum. Disse medlemmer viser til at det innebærer at private banker nå står for nesten hele pengeforsyningen til publikum ved at de skaper kontopenger når de utsteder lån. Dersom kontanter faller bort uten at vi har et digitalt offentlig alternativ, vil hele pengeforsyningen være privatisert uten at det ligger noen politisk beslutning bak dette. Disse medlemmer mener innføring av digitale sentralbankpenger er et naturlig skritt for å sikre at Norges Bank kan opprettholde sin rolle i landets pengeforsyning i en situasjon hvor kontantbruken er nedadgående.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at kontanter, i kraft av å være utstedt av sentralbanken, har andre egenskaper som private kontopenger mangler. De er kredittrisikofrie, og i tillegg er de tvungent betalingsmiddel. Dette medlem viser til at sentralbanksjef Øystein Olsen under høringen vektla betydningen av å kunne tilby et kredittrisikofritt alternativ til de private kontopengene til publikum. Dette medlem mener at et sentralt prinsipp ved utformingen av digitale sentralbankpenger må være å sikre folk et reelt valg om å oppbevare sine midler uten å måtte ta kredittrisiko, og at dette prinsippet ikke må innskrenkes av kommersielle hensyn til bankenes risikosøkende virksomhet. Dette medlem mener derfor et lavterskel offentlig kontotilbud med digitale sentralbankpenger foreløpig virker som den beste måten å sikre publikum denne muligheten på, men imøteser videre utredninger av dette, samt utviklingen i andre land.

Dette medlem er enig i at mulighetene til å formidle kreditt ikke bør svekkes mer enn nødvendig ved innføringen av digitale sentralbankpenger, men er uenig i at det er et poeng i seg selv at privat sektors rolle i kredittformidlingen ikke skal svekkes. Prinsipielt sett er det viktigste her å sikre publikum reell frihet til å velge et kredittrisiko fritt aktivum for oppbevaring av verdier. Dette medlem vil videre understreke at privat sektor i lang tid har stått for en samfunnsøkonomisk uheldig allokering av kreditt, der mesteparten går til bolig og næringseiendom og bare en marginal andel går til industri og annen næring. Dette medlem vil videre vise til at bankenes finansieringskostnader har gått ned som følge av den gradvise økningen i kontopenger.

4.5 Regelverksutvikling og forenkling

4.5.1 Sammendrag

Det er viktig at norske foretak og markeder kan ha velfungerende tilknytning til det indre markedet, og relevante EU-regler bør derfor raskt tas inn i EØS-avtalen og norsk rett. Det er også et mål å ha likest mulig regulering av norske og utenlandske finansforetak i Norge. Norges forhold til Storbritannia er ikke lenger regulert av EØS-avtalen, og det er viktig at norske foretak får like

god tilgang til det britiske markedet som foretak i EU. Norge forhandler med mål om å videreføre så gode økonomiske forbindelser med Storbritannia som mulig innenfor rammen av EØS.

EUs regelverk på finansmarkedsområdet har økt vesentlig i omfang og kompleksitet det siste tiåret. Samtidig er det et mål både i EU og i Norge å utforme regelverket på en måte som ikke er uforholdsmessig byrdefullt for markedsaktørene, og særlig for mindre aktører. Forholdsmessighet er ofte bygget inn i utforming og evaluering av EU/EØS-regelverk, og i tillegg ser norske myndigheter generelt etter forenklingsmuligheter i regelverksarbeidet.

4.5.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt påpeker at innlemmelsestakten av rettsakter for finansielle tjenester i EØS-avtalen har økt betydelig etter etableringen av EUs finanstilsynssystem. Disse medlemmer mener det viktig å beholde nasjonal råderett over finanspolitikken, og påpeker at denne reduseres ved den høye innlemmelsestakten av rettsakter fra EU.

Disse medlemmer understreker betydningen av at det oppnås gode avtaler med Storbritannia i lys av Brexit. Det førende for Norge må være å oppnå avtaler med vilkår som ivaretar norske interesser, ikke at reglene speiler EUs regelverk nøyaktig.

5. Bærekraftig finans og klimarisiko

Sammendrag

Omstillingen til en lavutslippsøkonomi vil kreve store investeringer, og et av målene i Parisavtalen er å gjøre flyten av kapital forenlig med klimamålene. Markedet for grønne investeringsprodukter er i sterk vekst internasjonalt, men fraværet av universelle standarder kan gjøre det krevende å orientere seg i markedet, og øker risikoen for såkalt grønnvasking.

Regjeringen har stilt seg bak EUs mål om å dreie privat kapital over mot mer bærekraftige investeringer, håndtere finansiell risiko som følger av klimaendringer, og å fremme åpenhet og langsiktighet. Regjeringen følger regelverksutviklingen i EU tett. Et sentralt tiltak i EU er etableringen av et klassifiseringssystem (taksonomi) for bærekraftig økonomisk aktivitet. Formålet er å etablere en felles forståelse av hvilke aktiviteter og investeringer som kan regnes som bærekraftige i tråd med EUs langsiktige klima- og miljømål. Felleseuropeiske kriterier skal gjøre det lettere å sammenligne investeringsmuligheter på tvers av land og sektorer. Finansdepartementet tar sikte på å fremme en lovproposisjon om gjennomføring av regelverket våren 2021.

For å kunne defineres som bærekraftig etter EUs taksonomi, må den økonomiske aktiviteten bidra vesentlig til å oppnå minst ett av seks definerte miljømål. I tillegg skal aktiviteten ikke ha en betydelig negativ innvirkning på øvrige miljømål, og den må oppfylle minstekrav til sosiale og styringsmessige forhold. Europakommisjonen skal fastsette kriterier om klassifisering av ulike økonomiske aktiviteter som bærekraftige.

For å legge til rette for tettere dialog og informasjonsutveksling mellom myndigheter, næringsliv, akademia og andre berørte parter, har Finansdepartementet etablert en referansegruppe for bærekraftig finans. Referansegruppen skal være et forum for informasjonsutveksling om aktuelle regelverksprosesser, identifisering av forhold av særlig betydning for norske interesser, og nyttiggjøring av kunnskap og innsikt hos akademia og andre.

Både de fysiske virkningene av klimaendringene og omstillingen til en lavutslippsøkonomi medfører finansiell risiko. Mens banker og andre finansforetak må identifisere klima- og miljørelatert risiko som de er eksponert mot, er overvåking og tiltak mot systemvirkningene en viktig oppgave for myndighetene. Både i Norge og internasjonalt arbeider myndighetene for å øke både egen og markedsaktørenes forståelse av hvordan slik risiko kan påvirke finansmarkedene. Norges Bank og Finanstilsynet deltar i et nettverk av sentralbanker og tilsynsmyndigheter som arbeider for et å bygge kunnskap om håndtering av klimarelatert risiko i det finansielle systemet, og legge til rette for at finansnæringen støtter opp om omstillingen til en bærekraftig økonomi.

Bedre selskapsrapportering er avgjørende for at finansforetak og investorer skal kunne vurdere og prise klima- og miljørelatert risiko, og er viktig også for myndighetenes arbeid. I EU følger kravene til store selskapers rapportering om klimarelaterte forhold og andre samfunnsmessige hensyn av direktivet om ikke-finansiell rapportering. Det er ventet at Europakommisjonen vil foreslå EØS-relevante endringer i direktivet våren 2021. En kartlegging som Finanstilsynet gjennomførte i 2020, viser at norske selskapers rapportering om bærekraft og klimarisiko er mangelfull, og tilsynet vil følge opp dette. Regjeringen forventer at store norske selskaper i sin selskapsrapportering inkluderer informasjon om hvordan de påvirkes av og håndterer klimarisiko, og hvordan selskapets aktiviteter påvirker klima og miljø.

Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at klimaendringene og omstillingen til et lavutslippssamfunn i tråd med ambisjonene i Parisavtalen vil påvirke finansmarkedene, og kan få konsekvenser for finansiell stabilitet både i Norge og in-

ternasjonale markeder. Omstillingen til en lavutslippsøkonomi vil kreve store investeringer og er avhengig av en velfungerende finansnæring for å nå målene.

Komiteen viser til at ett av målene i Parisavtalen er å gjøre flyten av kapital forenlig med reduksjon av klimagassutslipp og klimarobust utvikling. Som långiver og investor vil næringen kunne være pådrivere for omstilling i andre deler av privat sektor. Komiteen understreker at næringen kan bidra ved å utvikle finansielle instrumenter og produkter som gjør det lettere for investorer å identifisere bærekraftige investeringer, og ved å tilby finansielle produkter som gir kundene insentiver til utslippskutt.

Komiteen viser til at Europakommisjonen trolig vil legge frem en ny strategi for bærekraftig finans i løpet av andre kvartal 2021.

Komiteen viser til meldingens redegjørelse for arbeidet i Norge og internasjonalt med å bygge kunnskap om håndtering av klima- og miljørelatert risiko i finansmarkedene, samt analyser av klimarisiko i norske finansforetak. Komiteen understreker at banker og andre finansforetak må identifisere klima- og miljørelatert risiko de er eksponert mot, og at overvåking og tiltak rettet mot systemvirkningene er en viktig oppgave for myndighetene.

Komiteen viser til at god selskapsrapportering er avgjørende for at finansforetak og investorer skal kunne vurdere og prise klima- og miljørelatert risiko. Et rammeverk for klimarisikorapportering som har fått bred støtte internasjonalt og i norsk næringsliv, er anbefalingene for kapitalforvaltere fra arbeidsgruppen for klimarelatert, finansiell rapportering (TCFD). Komiteen viser til at Klimarisikoutvalget i 2018 anbefalte norske virksomheter å ta i bruk dette rammeverket i sin selskapsrapportering. Komiteen merker seg at NBIM, Folketrygdfondet og flere store norske selskaper allerede gjør dette, og at flere har blitt offisielle støttespillere til disse anbefalingene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, merker seg at EU har tatt en ledende rolle internasjonalt i å legge til rette for at finanssektoren blir en pådriver i omstillingen til en lavutslippsøkonomi. Utviklingen av et klassifiseringssystem for bærekraftig økonomisk aktivitet er et av flere viktige tiltak. Flertallet mener EUs taksonomi kan bidra til å dreie investeringer i en mer bærekraftig retning. Regjeringen har gitt innspill til arbeidet med kriterier, og lagt vekt på at de må være ambisiøse, basert på vitenskap, teknologinøytrale og brukervennlige. Flertallet vil understreke at regjeringen må fortsette å følge arbeidet i EU tett.

Flertallet viser til at EU i juni 2020 vedtok den såkalte taksonomiforordningen, med et klassifiseringssystem (taksonomi) for bærekraftig økonomisk aktivi-

tet. Felleseuropeiske kriterier er ment å gjøre det lettere å sammenligne investeringsmuligheter på tvers av land og sektorer, og skal bidra til å redusere «grønnvasking», hvor investeringer fremstilles som grønne uten å ha beviselige klima- eller miljøgevinster. Flertallet viser til at taksonomien skal tas i bruk i EU fra 1. januar 2022, og at departementet har hatt på høring et forslag fra Finansstilsynet om å gjennomføre i norsk rett både denne forordningen og en forordning om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren. Flertallet merker seg at departementet nå arbeider med en lovproposisjon.

Flertallet mener den mest effektive metoden for å redusere klimagassutslipp er å sette en pris på utslipp av klimagasser slik at forurenser må betale for ens negative virkninger. Dette gir insentiver til at produksjon og forbruk vris i mer klimavennlig retning gjennom omstilling.

Flertallet viser til sin omtale av klimarisiko i behandlingen av Meld. St. 24 (2020–2021) om Statens pensjonsfond.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, påpeker videre at en lik pris på alle utslipp vil føre til at de utslippskuttene som er rimeligst og enklest å gjennomføre, tas først, og at omstillingen skjer til lavest mulig kostnad.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at Kommunalbanken er en statlig bank og blant Norges største finansforetak som yter lån til kommuner, fylkeskommuner, interkommunale selskaper og andre selskaper som utfører kommunale oppgaver. Banken skal kunne finansiere store velferdsinvesteringer uavhengig av økonomiske sykluser. Disse medlemmer viser til at Kommunalbanken i flere år har prioritert grønne prosjekter i kommunene og blant annet gir redusert rente på grønne lån. Disse medlemmer mener dette arbeidet bør forsterkes, slik at Kommunalbanken blir et sentralt virkemiddel for klimaomstilling og grønn infrastruktur i kommuner og fylker. Disse medlemmer viser til at staten gjennom eierstyring kan gi banken et tydelig formål om å bidra til den grønne omstillingen. Banken kan fortsette å bruke virkemidler som grønne lån og grønne obligasjoner og jobbe med rapporteringen på disse, og dette bør oppskaleres ytterligere. Kommunalbanken kan også være sentral i å få klimascenarioteknikken inn i alle offentlige investeringer. Kommuner og fylker bør ved bygging av ny infrastruktur, nye bygg osv. planlegge for noen av de mest alvorlige scenarioene i FNs klimapanel.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener særlige norske erfaringer og perspekti-

ver bør tas med i det videre arbeidet med EUs taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen arbeide for at særlige norske erfaringer og perspektiver knyttet til viktige fornybare næringer som vannkraft og skogsindustri tas høyde for i utarbeidelsen av EUs taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at EUs ambisjon med taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet er å stimulere til større investeringer i bærekraftig virksomhet. Disse medlemmer vil understreke at det er avgjørende at det gjøres justeringer i taksonomien slik at den ikke er til ugunst for viktige investeringer i fornybare næringer i Norge, slik som for eksempel vannkraft og skogindustri. Disse medlemmer vil vise til at EU-kommisjonen 21. april i år la frem screening-kriteriene for taksonomien. Selv om kriteriene for vannkraft er forbedret sammenlignet med det opprinnelig utkastet, vil disse medlemmer påpeke at vannkraft fremdeles ikke likebehandles med andre fornybare teknologier.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen arbeide for at investeringer i viktige norske fornybare næringer som vannkraft og skogindustri kan defineres som bærekraftige etter EUs taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil understreke at prising av utslipp, kombinert med omfordelende tiltak, er et hovedvirkemiddel i klimapolitikken, men at markedet ikke er i stand til å løse opp i «eksternaliteter» alene ved hjelp av prising. Når vi fremover skal leve av klimavennlige varer og tjenester, må også finanssektoren legges om slik at kapitalen finner veien dit samfunnet trenger den. Det betyr at de delene av finanssektoren som motvirker grønn omstilling og er overdreven spekulasjonsvirksomhet, må begrenses så mye som mulig.

Disse medlemmer vil videre påpeke at selv om EU på enkelte områder har kommet lenger enn Norge i klimapolitikken, betyr ikke det at det er tilstrekkelig å lene seg tilbake og vente på at regelverk fra EU skal komme og løse klimakrisen for oss. Vi må føre en radikal og rettferdig klimapolitikk på egne premisser.

Disse medlemmer understreker at klimarisiko er en trussel mot finansiell stabilitet, og at Norge står overfor betydelig klimarisiko. Det er et spørsmål om norsk økonomi, som er så tett knyttet til petroleumsindustrien, tåler at verden lykkes med å nå klimamålene.

Disse medlemmer mener det er et stort behov for å få bedre rapportering på klimarisiko, både i offentlig sektor og i næringslivet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i dialog med næringslivet innføre bred rapportering på klimarisiko, som tilpasses anbefalingene til Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD).»

«Stortinget ber regjeringen rapportere på klimarisiko i norsk økonomi i hvert statsbudsjett.»

«Stortinget ber regjeringen gi Finanstilsynet i oppdrag å jevnlig kjøre stresstester av klimarisiko i norske finansinstitusjoner. Finanstilsynet må kartlegge og analysere konsekvenser av klimaendringene for finansiell risiko i Norge.»

Disse medlemmer viser til at for å nå klimamålene og omstille økonomien trengs det store investeringer i fornybar energi, infrastruktur og nye næringer. Pengene finnes, men de investeres fortsatt i for stor grad i aktiviteter og infrastruktur som øker utslippene og forlenger omstillingen, i stedet for i klimaløsninger. Disse medlemmer viser til at finansnærings rolle i det grønne skiftet er å bidra til omstilling i andre næringer og reduksjon av klimagassutslipp. Finansnæringen må bidra til å flytte pengene over til klimavennlige prosjekter, som omstiller og kutter utslipp i tråd med Parisavtalen. Da må strategiene og praksis for utlån, investeringer og forsikringer vekte klima og omstilling høyt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan rammevilkårene for og reguleringen av finansbransjen kan endres slik at de fremmer omstilling og klimakutt, og slik at klima og klimarisiko vektlegges mer i kredittprosessen.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det generelt er god tilgang på kapital, men pengene investeres ikke i dag i omstilling og klimakutt. Problemet er todelt: For det første investeres det for mye i blant annet eiendomsmarkedet, investeringer som i seg selv ikke bidrar til nødvendig omstilling og nye næringer. For det andre investeres det i prosjekter som øker klimagassutslippene og låser kapital og utslipp. Prosjekter og virksomheter som kutter klimagassutslipp og omstiller, vurderes ofte som umodne og med høyere risiko enn andre. Da kan det være vanskelig å sikre dem långivere og egenkapital.

Dette medlem viser til at Norge ikke har en statlig investeringsbank, mens det finnes mer enn 90 av dem i verden, hvorav EUs investeringsbank EIB er den

største offentlige banken i verden. Dette medlem viser til at mange klimaprojekter sliter med å tiltrekke seg tilstrekkelig kapital fordi lønnsomheten ligger en stund frem i tid. En statlig investeringsbank vil fylle et institusjonelt tomrom i Norge. Dette medlem viser til at en slik bank kan bidra til at man lettere kan finansiere tiltak som bidrar til grønn omstilling, gjennom å utstede grønne obligasjoner og låne ut med langsiktig risiko under langsiktige lønnsomhetskrav. Den vil kunne bidra med lån og potensielt egenkapital til fornybare prosjekter, bedrifter i fastlandsindustrien, oppstartsselskaper og gründere, som hver og en er essensiell for å lykkes i det grønne skiftet. Dette medlem viser til at banken som utsteder av grønne obligasjoner, kan stimulere dette underutviklede markedet i Norge og bidra til at pengemarkedet får flere verdipapirer som vil være nyttige i håndteringen av klimarisiko i pengepolitikken i årene som kommer.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å etablere en statlig grønn investeringsbank.»

6. Virksomheten til Norges Bank i 2020

Sammendrag

Norges Bank overvåker stabiliteten i det finansielle systemet, skal bidra til robuste og effektive betalings-systemer, er oppgjørsbank og yter lån til banker, og har et ansvar for kontantforsyningen. Norges Bank forestår den operative gjennomføringen av pengepolitikken etter retningslinjer fastsatt av Finansdepartementet. Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland (SPU) er omtalt nærmere i Meld. St. 24 (2020–2021). Norges Banks virksomhet i 2020 ble preget av koronapandemien, og banken gjennomførte bl.a. ekstraordinære likviditetspolitiske tiltak og ga departementet råd om å redusere kravet til motsyklisk kapitalbuffer i bankene.

Det viktigste virkemiddelet i utøvelsen av pengepolitikken er styringsrenten. I løpet av 2020 senket Norges Bank styringsrenten tre ganger, fra 1,5 pst. til 0 pst. Finansdepartementet gir hvert år en vurdering av Norges Banks utøvelse av pengepolitikken. Etter departementets syn har pengepolitikken i 2020 vært utøvd på en god måte. Det er etter departementets syn bred tillit til pengepolitikken hos markedsaktører, de akademiske miljøene og opinionen i alminnelighet.

Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet vil vise til at visesentralbanksjef Jon Nicolaisen sluttet i stillingen 4. desember 2020 grunnet avslag på

sikkerhetsklarering og at det foreløpig ikke er utnevnt ny visesentralbanksjef. Disse medlemmer vil understreke det uheldige for Norges Bank i at denne situasjonen har vedvart over mange måneder, og at det innebærer en risiko i seg selv når sentralbanksjefen sitter med ansvaret for alle oppgavene til visesentralbanksjefen i tillegg til sine egne.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt mener Norges Bank aktivt må bidra til den nødvendige omstillingen av norsk økonomi. Sentralbanken, som en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner, må ha som oppgave å løse samfunnets viktigste økonomiske utfordringer. Disse medlemmer mener klimaomstilling må bli en del av formålet til Norges Bank. Sentralbanken må pålegges å bidra til at klimamålene Norge er forpliktet til gjennom internasjonale avtaler, nås, og gjennomføre fortløpende vurderinger av hvordan klimaendringene, og de økonomiske og politiske endringene dette medfører, påvirker norsk økonomi. Disse medlemmer viser til at Bank of England nylig har fått omstilling til nullutslippssamfunnet som en del av sitt mandat, og mener Norge bør følge etter.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre klimaomstilling til en del av formålet til Norges Bank.»

Disse medlemmer viser til at uten tiltak som begrenser utslippene og konsekvensene vil klimaendringene få betydelige negative konsekvenser for verdensøkonomien. I tillegg er Norges avhengighet av olje- og gasssektoren en vesentlig finansiell risiko. Det negative økonomiske sjokket kan bli stort. Disse medlemmer mener derfor håndtering av klimarisiko må være en sentral del av makrotilsynet.

Disse medlemmer mener for øvrig det er positivt at Norges Bank er tilsluttet Network for Greening the Financial System.

7. Virksomheten til Finanstilsynet i 2020

Sammendrag

Ett av Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet, og tilsynet legger i sin virksomhet vekt på både risikoen finansforetakene står overfor som følge av den makroøkonomiske utviklingen, og risikoen for det finansielle systemet og økonomien som finansforetakene samlet kan generere. Finanstilsynets virksomhet i 2020 ble preget av koronakrisen, og tilsynet har hatt tett oppfølging av foretakene under tilsyn og løpende kontakt og informasjonsutveksling med departementet og andre myndigheter. Finanstilsynet fortsatte i 2020 arbeidet bl.a. med utvikling og bruk av stresstester og modeller, og deltakelse i EUs finanstilsynsmyndigheter og

samarbeid med andre nasjonale tilsynsmyndigheter. Finanstilsynet gjennomførte løpende dokumentbasert og stedlig tilsyn, i stor grad digitalt som følge av pandemien. Oppfølging av bankenes kredittrisiko var spesielt viktig i 2020.

Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ønsker å påpeke at Finanstilsynet har en meget sentral nasjonal rolle gjennom sin oppgave med å føre tilsyn med den norske finanssektoren. Det er uheldig at stortingsflertallet mot Senterpartiets og Sosialistisk Venstrepartis stemmer gjennom behandlingen av Prop. 127 L (2015–2016) sørget for at Finanstilsynet i praksis er underordnet EU og EUs finanstilsynssystem.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet vil for øvrig påpeke at det er gjort kjent for oss at Finanstilsynets arbeid mot useriøse aktører i finansbransjen, herunder foretak og enkeltpersoner som bedrar ikke-profesjonelle investorer, ofte eldre mennesker, for sine livsmidler (bl.a. de såkalte «golden oldies»-sakene), av mange oppfattes som for tregt. Det synes å være et problem at useriøse aktører i for lang tid får fortsette sin virksomhet uten å bli stoppet. Disse medlemmer påpeker at det er i vår alles interesse å sikre at finansbransjen opptre ryddig overfor innbyggerne, og at både myndighetene, herunder Finanstilsynet, og den seriøse delen av bransjen nok med fordel kunne hatt større fokus på å motvirke slik useriøs virksomhet.

8. Virksomheten til Folketrygdfondet i 2020

Sammendrag

Folketrygdfondet forvalter Statens pensjonsfond Norge (SPN) med mål om høyest mulig avkastning over tid innenfor et akseptabelt nivå på risiko, mens forvaltningen av Statens obligasjonsfond (SOF) skal bidra til økt likviditet og kapital til det norske obligasjonsmarkedet. Markedsverdien av SPN var 292 mrd. kroner ved utgangen av 2020, mens SOF på samme tidspunkt hadde investert 8,4 mrd. kroner i markedet. Forvaltningen av SPN er omtalt nærmere i Meld. St. 24 (2020–2021).

Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

9. Virksomheten til IMF

Sammendrag

Det internasjonale valutafondet (IMF) skal fremme samarbeid om det internasjonale monetære systemet, styrke finansiell stabilitet globalt og regionalt, og støtte opp under internasjonal handel. IMFs virksomhet har siden februar/mars i fjor vært preget av koronapandemien og den økonomiske krisen. IMF bidrar med analyser og råd om hvordan krisen best kan møtes, og kom også raskt på banen med finansiell støtte. Antallet land med IMF-lån økte sterkt gjennom 2020, først og fremst som følge av mange kortvarige kriselån.

For å kunne øke utlånene til sårbare lavinntektsland, ba IMF i april 2020 om nye, frivillige bidrag. Norge fulgte opp med å inngå en ny bilateral avtale på 400 mill. SDR for lån til denne gruppen. Videre ble IMFs katastrofefond (CCRT) aktivert. Gjennom dette kan fattige land få tilskudd til å dekke betjening av gjeld til IMF. Norge bidro i 2020 med en bevilgning til CCRT på 180 mill. kroner over bistandsbudsjettet.

Et forslag om å bedre medlemmenes valutilikviditet i den krevende situasjonen gjennom en ny, generell tildeling av IMFs spesielle reservevaluta SDR («Special Drawing Rights») ble også fremmet i fjor vår. Etter at USA har snudd, er det nå flertall for en slik tildeling, som kan hjelpe sårbare land med valuta for innkjøp av vaksine mv. Sammen med Verdensbanken støtter IMF det arbeidet som pågår i Parisklubben og G20 for å avhjelpe situasjonen for lavinntektsland.

For å sikre videreføring av sin generelle utlånskapasitet og redusere avhengigheten av bilaterale innlånsavtaler, vedtok IMF i fjor å doble lånebeløpene i den frivillige, multilaterale innlånsordningen (NAB), og å be bilaterale långivere om å inngå nye, mer begrensede avtaler for å dekke det resterende behovet. Stortinget sluttet seg i desember 2020 til dette opplegget for Norges del. Norge stiller i dag til sammen 10,3 mrd. SDR (tilsvarende om lag 127 mrd. kroner med kursen 28. februar) til disposisjon for IMFs generelle låneordninger.

Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

10. Endringer i regelverk og konsesjoner i 2020

Sammendrag

Finansdepartementet har i oppgave å fremme lovforslag til Stortinget, og har etter lovgivningen hjemler til å fastsette forskrifter. Departementet gir også konsesjon til etablering eller endring av virksomhet på finansmarkedsområdet. En oversikt over de viktigste regelverksendringene og konsesjonene i 2020 er gitt i kapittel 10.

Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

11. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede risikoen ved at driften av IT-systemer er utkontraktert til aktører i utlandet, og hvordan sentrale IKT-leverandører og data-sentre best kan underlegges tilsyn.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sørge for at kritisk finansiell IT-infrastruktur driftes fra Norge.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av Oslo Børs' utkontraktering av kritiske driftsfunksjoner, spesielt knyttet til fare for svekkelse av beredskap og kompetanse i Norge, og legge frem en vurdering og eventuelle forslag til tiltak, senest i forbindelse med Finansmarkedsmeldingen 2022.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et konkret forslag om å utvide gjeldsregisteret i forbindelse med statsbudsjettet for 2022.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som ytterligere reduserer bankenes adgang til å ta risiko utenfor kjernevirksomheten.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget senest våren 2022 med et forslag om å forby markedsføring av forbrukslån.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen komme tilbake i Finansmarkedsmeldingen 2022 med forslag til innstramninger i regelverket for tilleggsfordeler betinget av kredittopptak.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som skal vurdere hvordan man kan øke markedsandelene til banker og finansinstitusjoner hjemmehørende i Norge, og komme tilbake til Stortinget med en melding om dette senest våren 2022.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen utrede en eventuell innføring av bankbyttetjenester, for eksempel etter modell fra Storbritannia og Nederland, som ikke bygger på kontonummerportabilitet, men bidrar til å forenkle bankbytte for bankkundene.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen innføre en oppslagsplikt i gjeldsregisteret og en innrettelsesplikt for kredittyttere.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen arbeide for at særlige norske erfaringer og perspektiver knyttet til viktige fornybarnæringer som vannkraft og skogsindustri tas høyde for i utarbeidelsen av EUs taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen utrede den samlede effekten for finansiell stabilitet av bankfinansiering gjennom obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) med tilhørende avhengighet av utvikling i boligmarkedet, kryssierskap til OMF mellom banker og åpning for verdipapirisering etter verdipapiriseringsforordningen.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et internasjonalt samarbeid om skattlegging av valutatransaksjoner og finansielle transaksjoner med verdipapirer.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg som vurderer kontanternes rolle i samfunnet fremover, og hvordan ulike kundegruppers behov for kontantjenester kan dekkes på en mest mulig effektiv måte.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 legge frem et forslag om innføring av rentetak i Norge.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen så snart som mulig og senest våren 2022 komme tilbake til Stortinget med et forslag om å forby returprovisjoner.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen sørge for at en eventuell tilknytning til en EU-tilsynsstruktur mot hvitvasking og terrorfinansiering, ivaretar norsk handlingsrom og ikke innebærer avståelse av suverenitet til EU- eller EØS-organer.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen gå i dialog med norske banker med sikte på at kontonummerportabilitet skal bli en realitet eller fremme forslag som gjør bankbytte enda enklere for forbrukere.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen gå i dialog med finansnæringen og vurdere om det bør opprettes et eget klageorgan for bedrifter, næringsdrivende og organisasjoner og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen utrede i hvilken grad bankenes kredittgivning er samfunnsøkonomisk gunstig og vurdere hvordan kredittregulering kan gjøre allokeringen av kreditt mer effektiv med sikte på å nå særlig målene i Paris-avtalen og ellers støtte realøkonomien.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen forby markedsføring av 'grønne' finansprodukter som ikke reelt sett er miljøvennlige.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen utrede behovet for, og muligheten til, å inkludere enda flere typer gjeld i gjeldsregistrene.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen i dialog med næringslivet innføre bred rapportering på klimarisiko, som tilpasses anbefalingene til Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD).

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen rapportere på klimarisiko i norsk økonomi i hvert statsbudsjett.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen gi Finanstilsynet i oppdrag å jevnlig kjøre stresstester av klimarisiko i norske fi-

nansinstitusjoner. Finanstilsynet må kartlegge og analysere konsekvenser av klimaendringene for finansiell risiko i Norge.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan rammevilkårene for og reguleringen av finansbransjen kan endres slik at de fremmer omstilling og klimakutt, og slik at klima og klimarisiko vektlegges mer i kredittprosessen.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen gjøre klimaomstilling til en del av formålet til Norges Bank.

Forslag 28

Stortinget ber regjeringen evaluere effekten av krisetiltakene rettet mot bankene og kartlegge hvor mye av bankenes fortjeneste i 2020 og 2021 som kan tilskrives krisetiltakene.

Forslag 29

Stortinget ber regjeringen foreta nødvendige endringer slik at man kan differensiere mellom utbytte til aksjonærer og utbytte til allmenntilgittige formål i anbefalinger og regler om utbytte.

Forslag fra Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor relevante avtaleparter og næringsorganisasjoner til å utrede etablering av et klageorgan for de som faller utenfor Finansklagenemndas mandat, f.eks. som kan behandle klager fra organisasjoner, næringsdrivende og bedrifter, ev. organisasjoner og bedrifter under en viss størrelse.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 31

Stortinget ber regjeringen arbeide for at investeringer i viktige norske fornybarnæringer som vannkraft og skogindustri kan defineres som bærekraftige etter EUs taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen sørge for at Norge har beredskap i offentlige finansinstitusjoner til å umiddelbart yte kreditt til næringslivet i en akutt økonomisk krise.

Forslag 33

Stortinget ber regjeringen utrede effektene av et pengevesen som tar i bruk digitale sentralbankpenger, kombinert med en økt offentlig kredittformidling gjennom eksisterende eller nye finansinstitusjoner.

Forslag 34

Stortinget ber regjeringen fastsette et mål om å redusere de private bankenes andel av pengeforsyningen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 35

Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å etablere en statlig grønn investeringsbank.

12. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt.

Komiteens tilråding II fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal vurdere kontanternes rolle i samfunnet fremover.

II

Meld. St. 31 (2020–2021) – Finansmarkedsmeldingen 2021 – vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 25. mai 2021

Mudassar Kapur

leder

Elin Rodum Agdestein

ordfører

VEDLEGG 1

Stortingets presidentskap
Ekspedisjonskontoret
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
20/7121

Dato
18.05.2021

Meld. St. 31 (2020-2021) Finansmarkedsmeldingen 2021 - rettebrev

Jeg viser til Meld. St. 31 (2020-2021) *Finansmarkedsmeldingen 2021*.

I avsnitt 2.5, side 36 er det oppgitt feil tall for livsforsikringsforetakenes forpliktelser til private ytelsesordninger og bokførte avkastning på kollektivporteføljen. I meldingen står det:

«Ved utgangen av 2020 hadde livsforsikringsforetakene om lag ... 35 mrd. kroner [i forpliktelser] i private ytelsesordninger ...»

og

«Realisering av kursgevinster bidro til at bokført avkastning var 6,2 pst. i 2020.»

Det riktige skal være 56,6 mrd. kroner i forpliktelser i private ytelsesordninger og en bokført avkastning på 4,6 pst.

Med hilsen

Jan Tore Sanner

Vedlegg 2

Referat fra åpen høring i finanskomiteen om

- 1) Finansmarkedsmeldingen 2021**
- 2) Representantforslag om å styrke norske sparebanker (Meld.St.31 (2020–2021), Dokument 8:250S (2020–2021))**

Høring mandag 6. mai 2021 kl. 10.30:

Høring med sentralbanksjef Øystein Olsen *1

Åpen høring i finanskomiteen mandag den 6. mai 2021 kl. 10.30

Møteleder: Mudassar Kapur (H) (komiteens leder)

Sak:

1) Finansmarkedsmeldingen 2021 2) Representantforslag om å styrke norske sparebanker (Meld. St. 31 (2020–2021), Dokument 8:250 S (2020–2021))

Møtelederen: Jeg vil ønske velkommen til åpen høring i Stortingets finanskomité i følgende saker: finansmarkedsmeldingen 2021 og representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Heidi Greni, Ole André Myhrvold og Marit Knutsdatter Strand om å styrke norske sparebanker.

Det blir som vanlig en digital høring. Komiteens medlemmer følger høringen digitalt, og også instansene deltar digitalt.

Det blir først en redegjørelse ved sentralbanksjefen etterfulgt av en spørsmål- og svarrunde. Og uten å forlenge introduksjonen noe mer gir jeg ordet til deg, Øystein Olsen – vær så god.

Høring med sentralbanksjef Øystein Olsen

Øystein Olsen: Takk for det, leder, og takk til komiteen for denne anledningen til å redegjøre for gjennomføringen av pengepolitikken og vurderinger som vi gjør oss, når vi nå har bak oss 2020, som var et veldig spesielt og dramatisk år. Koronapandemien gjorde at vi brått måtte leve helt annerledes enn vi pleier. Spesielt vanskelig har det vært for dem som er blitt direkte berørt av denne sykdommen, og for dem som er blitt permittert eller har mistet jobben.

Siden pandemien brøt ut, har Stortinget vedtatt omfattende finanspolitiske tiltak for å dempe de økonomiske konsekvensene av virusutbruddet og smitteverntiltakene. For å bidra til å motvirke tilbakeslaget reduserte også Norges Bank i fjor styringsrenten fra 1,5 pst. til etter hvert 0 pst. I tillegg iverksatte vi en rekke tiltak for å bedre likviditeten i penge- og valutamarkedene.

Pandemien er ikke over, men vaksineringsen er godt i gang, og trolig vil vi kunne begynne å leve mer normalt om noen måneder. Det legger vi til grunn, og da vil også økonomien og den økonomiske politikken etter hvert kunne normaliseres.

Det er en global pandemi. Virusutbruddet og tiltakene for å begrense smitte førte til et alvorlig tilbakeslag for internasjonal økonomi. I mange land var BNP-fallet i andre kvartal 2020 det største som noensinne er målt. Virusutbruddet førte også til betydelig uro i internasjo-

nale finansmarkeder. Aksjeindekser falt, og risikopåslagene i penge- og obligasjonsmarkedene steg.

Myndighetene i mange land iverksatte som følge av dette kraftige finanspolitiske tiltak for å begrense de økonomiske konsekvensene av koronaviruset. Sentralbanker reduserte styringsrentene og gjorde mye for å stabilisere finansmarkedene. Mange sentralbanker har strukket pengepolitikken lenger enn oss og tatt i bruk tiltak som tidligere ble regnet som og karakterisert som ukonvensjonelle. Tiltakene har inkludert tilførsel av likviditet i form av lån til banksystemet og program for kjøp av bl.a. stats- og foretaksobligasjoner. Det er utsikter til at styringsrentene hos Norges handelspartnere vil være nær null en god stund fremover.

Aktivitetsnivået internasjonalt tok seg markert opp i løpet av sommeren i fjor, før gjeninnhentingens bremsset utover høsten som følge av økt smitte og strengere smitteverntiltak. Til tross for nye bølger med smitte og nedstengning har samlet aktivitet holdt seg oppe gjennom høsten og vinteren. Etter hvert som en større andel av befolkningen blir vaksinert, venter vi nå at veksten hos Norges handelspartnere øker. Nye, mer smittsomme virusvarianter, vaksineproblemer og høyt smittetrykk i enkelte fremvoksende økonomier skaper fortsatt betydelig usikkerhet om de økonomiske utsiktene globalt.

Svekkede utsikter for internasjonal økonomi bidro til at oljeprisen falt markert i fjor vår. Sammen med økt usikkerhet og uro i finansmarkedene ga det en kraftig svekkelse i kronekursen. I mars i fjor nådde kronen rekordsvake nivåer mot en rekke valutaer.

Samtidig så vi at markedet for norske kroner fungerte dårlig. For å bidra til et mer velfungerende marked foretok Norges Bank i mars i fjor ekstraordinære kronekjøp i valutamarkedet. Det var faktisk første gang vi intervenerte i valutamarkedet siden 1999. Relativt raskt etter dette begynte markedet å virke mer som normalt.

Utover våren i fjor styrket kronen seg. Styrkingen gikk sammen med en oppgang i oljeprisen og mindre usikkerhet i internasjonale finansmarkeder. Den siste tiden har oljeprisen vært på om lag samme nivå som ved inngangen til fjoråret, og kronekursen er noe sterkere enn den var før virusutbruddet.

I fjor vår økte risikopåslagene også i det norske pengemarkedet mye. Norges Bank gjennomførte en rekke tiltak for å bedre likviditeten i markedet og for å sikre at lavere styringsrenter fikk gjennomslag til pengemarkedsrenter og bankenes utlånsrenter. Blant annet tilbød Norges Bank ekstraordinær likviditet til bankene både i norske kroner og i amerikanske dollar. Frem mot rentemøtet i mai avtok uroen i finansmarkedene, og

påslagene i både pengemarkedet og obligasjonsmarkedet falt.

Vi er nå i ferd med å normalisere det vi beskriver som likviditetspolitikken. Innen utgangen av august i år vil alle ekstraordinære lån fra oss til bankene være betalt tilbake, og lettelser i reglene for bankenes sikkerhetsstillelse i Norges Bank vil være reversert.

Aktiviteten i norsk økonomi falt brått i andre kvartal i fjor. Utbruddet av viruset og omfattende tiltak for å begrense smitte førte til produksjonsstans og redusert aktivitet for en rekke virksomheter. BNP for Fastlands-Norge var rundt 11 pst. lavere i april 2020 enn i februar samme år.

Mange arbeidstakere ble permittert eller mistet jobben. Arbeidsledigheten steg til svært høye nivåer. De strenge smitteverntiltakene førte til et kraftig fall i privat forbruk. Det skjedde også en vridning bort fra tjenester og etter hvert over mot varekonsum. Mange reiser måtte settes på vent, og store deler av kulturtilbudet ble stengt ned. Pandemien og smitteverntiltakene dempet også investeringsviljen og -evnen i fastlandsforetakene. Petroleumsinvesteringene falt som følge av lavere oljepris og generelt økt usikkerhet. Mindre reiseaktivitet ga fall i både eksporten og importen.

Etter nedgangen i mars og april tok den økonomiske aktiviteten seg opp frem mot sommeren – og jeg snakker altså om 2020 – og gjeninnhentingene fortsatte gjennom tredje kvartal. Arbeidsledigheten falt. Utover høsten økte smittespredningen i Norge, og nye smitteverntiltak ble innført. Aktiviteten avtok de første månedene i år, og i mars og april i år så vi en ny oppgang i antall permitterte.

Den siste tiden har antall smittede igjen avtatt. En gradvis gjenåpning av samfunnet er i gang, og det er utsikter til at store deler av den voksne befolkningen i Norge vil være vaksinert innen utgangen av sommeren. Det tilsier at den økonomiske aktiviteten vil ta seg opp gjennom året.

Litt om lønnsveksten som gikk opp litt de siste tre årene, og så avtok den i 2020: Nedgangen må ses i lys av at virusutbruddet ga en kraftig oppgang i arbeidsledigheten og en markert svekkelse av lønnsomheten i næringslivet.

Det har vært til dels store endringer i prisveksten gjennom det siste året. De første månedene i 2020 bidro fall i elektrisitetsprisene til at veksten i KPI avtok markert. Veksten i KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer tiltok gjennom våren og sommeren og lå over inflasjonsmålet. Oppgangen kom i hovedsak som følge av høyere prisvekst på importerte varer. Høyere importert inflasjon må ses i sammenheng med krone-svekkelsen tidlig på året. Årsveksten i konsumprisindeksen var 1,3 pst. i gjennomsnitt i 2020. Justert for

avgiftsendringer og uten energivarer var prisveksten 3 pst. Mot slutten av fjoråret bidro økningen i strømpri-sene til en oppgang i konsumprisindeksen. I mars i år var tolv månedersveksten i KPI 3,1 pst., mens den under-liggende prisveksten var noe lavere. Undersøkelser indi-kerer at inflasjonsforventningene er godt forankret rundt inflasjonsmålet på 2 pst.

Rett etter at koronapandemien rammet Norge, falt omsetningen i boligmarkedet, og boligprisene avtok noe. Men utover våren i fjor tok aktiviteten i boligmar-kedet seg opp, og prisene steg. I april i år var boligpri-sene over 12 pst. høyere enn på samme tidspunkt i fjor. Veksten i husholdningenes kreditt økte litt gjennom fjoråret, men er fortsatt lavere enn den var i forkant av pandemien.

La meg si litt om den økonomiske politikken siden koronaviruset rammet Norge. Som jeg har uttalt tidli-gere, har finanspolitikken gått i bresjen og spilt en helt avgjørende rolle i å begrense de negative konsekven-sene av pandemien og smitteverntiltakene. I nedsteng-ningsfasen i mars og april var det særlig viktig å sikre at arbeidstakere og bedrifter som ble rammet finansielt, ikke kom i unødige vanskeligheter. Unødige konkurser måtte unngås, og bånd mellom arbeidsgiver og arbeids-takere skulle opprettholdes. Måltrettede finanspolitiske tiltak har, sammen med gode velferdsordninger, bidratt sterkt til at norsk økonomi samlet sett har klart seg nokså godt gjennom krisen – og da sammenliknet med de aller fleste andre land.

Pengepolitikkenes hovedoppgave er å sørge for lav og stabil inflasjon, med et mål om en årsvekst i kon-sumprisene som over tid er nær 2 pst. Men pengepoli-tikken skal også bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting og til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser.

Ved å sette renten raskt og mye ned bidro vi til å dempe tilbakeslaget bl.a. ved å gjøre det enklere for norske bedrifter og husholdninger med gjeld å komme seg gjennom en krevende tid. Fordi en stor andel av den norske befolkningen har boliglån, og stort sett med fly-tende rente, gir en rentereduksjon de fleste hushold-ninger bedre råd. Selv om smitteverntiltak begrenser aktiviteten i deler av økonomien, bidrar lave renter, alt annet likt, til høyere forbruk og investeringer. Et eksempel er hvordan høy omsetning og prisvekst i boligmarkedet gir høyere boliginvesteringer, som igjen løfter den samlede økonomiske aktiviteten. Renteni-vået har også betydning for kronekursen, som igjen er viktig for bedrifter som konkurrerer i et internasjonalt marked. Gjennom disse kanalene bidrar pengepoliti-ken til at tilbakeslaget ikke blir unødvendig langvarig, og til å redusere faren for at arbeidsledigheten festner seg på et høyt nivå.

Prisveksten er nå over inflasjonsmålet, men vi har hele tiden ment at dette har vært en forbigående konsekvens av den kraftige kronesvekkelsen i fjor vår. Lav økonomisk aktivitet og høy arbeidsledighet demper lønns- og prispresset, og vi venter at inflasjonen vil falle til under målet det nærmeste året. En ekspansiv pengepolitikk bidrar til å normalisere aktiviteten i økonomien – som jeg har nevnt – som igjen vil bidra til at lønns- og prisveksten etter hvert tar seg opp.

I fjor vår var vi bekymret for at et fall i boligprisene ville forsterke det økonomiske tilbakeslaget. Siden da har bildet snudd. Den høye boligprisveksten det siste året må ses i lys av det lave rentenivået, men trolig har også koronapandemien i seg selv økt viljen til å bruke penger på bolig. Vi er mer hjemme, og vi har mindre mulighet til å bruke penger på restaurant, reiser og andre opplevelser. Kraftig boligprisvekst etterfølges gjerne av økt gjeldsvekst i husholdningene. Det kan føre til en oppbygging av finansielle ubalanser, som igjen vil kunne forsterke et fremtidig økonomisk tilbakeslag. Dette er forhold som tillegges vekt i de pengepolitiske avveiningene.

Etter hvert som forholdene i økonomien normaliseres, vil det være riktig å heve styringsrenten. På gårsdagens rentemøte besluttet komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet å holde renten uendret på null prosent. Samtidig sa vi at første renteheving trolig kommer i løpet av andre halvår i år.

I vår siste pengepolitiske rapport, som ble publisert i mars, la vi frem en renteprognose som indikerte at styringsrenten vil bli satt gradvis opp de neste årene. Prognosen innebærer en noe raskere renteoppgang her hjemme enn det som er forventet hos handelspartnere våre. Hensynet til utviklingen i realøkonomien og inflasjonen de neste årene tilsier å gå gradvis frem. En for rask renteheving kan bremse den økonomiske gjeninnhenting. Da risikerer vi at arbeidsledige blir stående uten jobb lenger enn nødvendig. Det vedvarende lave internasjonale rentenivået har også betydning for hvor raskt det vil være fornuftig å øke renten her hjemme. Blir rentedifferansen stor, kan det gi en sterkere krone, som igjen demper både den økonomiske aktiviteten og inflasjonen.

Det er grunn til å gjenta og understreke at det fortsatt er stor usikkerhet om den økonomiske utviklingen videre. Tempoet på vaksineringen og nedtrappingen av smitteverntiltak er avgjørende for når vi kan begynne å leve mer som normalt. I prognosene i vår siste pengepolitiske rapport anslo vi at aktiviteten i norsk økonomi tar seg godt opp i andre halvår i år etter hvert som store deler av befolkningen er vaksinert, og at oppgangen fortsetter inn i neste år. Vi anslo at arbeidsledigheten ville falle i takt med den økte aktiviteten. Samtidig

ventet vi at prisveksten ville avta fremover, til noe under inflasjonsmålet, før den igjen tiltar. Vi anslo at veksten i boligprisene vil dempes som følge av gradvis økte utlånsrenter, en normalisering av husholdningenes forbruksmønster og økt boligbygging. Når det gjelder finanspolitikken, har vi lagt til grunn at den offentlige pengebruken – i tråd med handlingsregelen – vil reduseres etter hvert som situasjonen tillater det.

Og da er jeg fremme ved avslutningen. La meg si at da jeg var her i fjor, var utsiktene for økonomien dystre. Vi hadde nylig satt renten lavere enn den noen gang hadde vært, og vi var svært usikre på hva som lå foran oss. Siden den gang har vi vært gjennom flere bølger med økt smitte og strenge smitteverntiltak.

Den økonomiske aktiviteten har likevel tatt seg godt opp fra bunnen i fjor vår, og mange av de som ble arbeidsledige, har heldigvis kommet tilbake i jobb. Nå gleder vi oss over at smitten er på vei ned, og at gjenåpningen av samfunnet er i gang. Det er fortsatt usikkerhet om veien videre, men vi ser lys i enden av tunnelen.

Takk for oppmerksomheten!

Møtelederen: Takk skal du ha, sentralbanksjef Olsen.

Da åpnes det for spørsmål fra komiteens medlemmer. Det er en rekke medlemmer som har tegnet seg, så jeg tror at for effektivitetens skyld tar jeg to og to av gangen. Vi har tiden fram til kl. 11.20, så hvis alle er konkrete og presise med sine spørsmål, skal vi komme fint gjennom. Da er det først Agdestein fra Høyre, som er sakens ordfører. Eigil Knutsen holder seg klar. Jeg har også tegnet Gjelsvik, Kaski og Limi, men i første omgang Agdestein og Knutsen. Agdestein, vær så god.

Elin Rodum Agdestein (H): Tusen takk for det – og takk for en veldig god orientering og for muligheten til å stille noen spørsmål til sentralbanksjefen.

Vi har, som du sa, vært gjennom et dramatisk år, og vi står fortsatt i krisen. Samtidig avsluttet du med en optimistisk tone. Vi har vært nødt til å bruke kraftige økonomiske virkemidler for å dempe effekten og for å unngå et stort tilbakeslag, og både finanspolitikken og ikke minst pengepolitikken har vært, som du var inne på, et viktig virkemiddel.

Hvordan vurderer du det retrospektivt – har det vært noen overraskelser underveis når det gjelder utviklingen, sett opp imot utsiktene slik man så dem i mai i fjor? Er det forhold man burde kunnet forutse bedre? Og på bakgrunn av det: Er det tatt noen nye lærdommer som vil kunne bety at man vil vektlegge andre faktorer sterkere enn man tidligere har gjort, når man lager anslag og grunnlag for utarbeidelse av pengepolitiske beslutninger? Og var du på noe tidspunkt bekym-

ret for at virkningen kanskje var oppbrukt for tidlig i prosessen? Det var det ene.

Så har jeg et par spørsmål om digitale sentralbankpenger og virtuell valuta. Norges Bank har jo satt i gang en prosess med utredning av digitale sentralbankpenger og ser på hvordan disse kan erstatte kontanter som system og som et betalingsmiddel. Men det er vel også sånn at digitale sentralbankpenger kan erstatte kontanter som f.eks. bankinnskudd og oppbevaring av verdier. Dette er en stor omlegging som selvfølgelig kan ha store konsekvenser hvis man ikke vet hva man gjør. Spørsmålet er: Hvordan går regelverksutformingen internasjonalt på dette området? Går det som gjelder kontroll av tilsyn, raskt nok? Og hva er det du ser som de viktigste regulatoriske ordningene som må komme på plass i så måte?

Til slutt om virtuell valuta: Vi ser framvekst av en rekke nye tilbydere av finansielle tjenester, både betaling, kreditt og lån, som ligger utenfor det regulerte og kontrollerte finanssystemet. Vi har Apple Pay, vi har folkefinansiering, osv., med økende grad til stede i markedet, og utviklingen går veldig raskt. I og med nettopp det ukontrollerte og uregulerte, hvordan mener sentralbanksjefen at det kan påvirke Norges Banks kontroll og utøvelse av rollen som ansvarlig for pengepolitikken og styringen av den? Hvilken potensiell risiko kan ligge i dette for den finansielle stabiliteten, og hva betyr det også for regelverksutformingen?

Møtelederen: Da er det Knutsen fra Arbeiderpartiet, vær så god.

Eigil Knutsen (A): Takk for det, komitéleder, og takk til sentralbanksjefen for en veldig god gjennomgang.

Jeg har tre konkrete spørsmål.

Det første går på den motsykliske kapitalbufferen til bankene, som Norges Bank gir råd til departementet om, og de ga i fjor råd om å sette den ned til 1 pst. Så skrives det i meldingen at siden i mars i fjor har rådet vært å holde den motsykliske kapitalbufferen uendret. Kan sentralbanksjefen si noe om tiden framover for den motsykliske kapitalbufferen, om sentralbanken kommer til å råde departementet til å sette den opp igjen innen et visst tidspunkt framover?

Så til digitale sentralbankpenger. Agdestein var også inne på det. Der står det også i meldingen at innføring uansett vil ligge et stykke fram i tid, og at tidsbruken til Norges Bank på utredningsarbeidet gjenspeiler at det ikke anses som et akutt behov for innføring av digitale sentralbanksjefer – nei, digitale sentralbankpenger. Så spørsmålet mitt er: Tror sentralbanksjefen at det vil bli et behov for digitale sentralbankpenger i framtiden, eller er utredningene som pågår, mer for å

ha i ermet hvis det mot formodning skulle bli et behov? Kan han utdype det litt?

Det siste gjelder usikret kredittgjeld. Der ser vi at misligholdet øker kraftig, men at tilfanget av ny gjeld går ned, noe som er bra. Spørsmålet der er hvordan det økende misligholdet, men også det at ny gjeld går ned, påvirker utsiktene til finansiell stabilitet – om denne gjeldsgruppen uansett er så liten sammenlignet med eiendoms- og bedriftsgjeld osv. at det ikke påvirker utsiktene til finansiell stabilitet i stor grad.

Møtelederen: Takk skal du ha. Sentralbanksjefen skal slippe å svare på spørsmål om behov for digital sentralbanksjef, men ordet er ditt, Olsen. Så er det en ny runde med tre representanter etterpå. Vær så god, Olsen.

Øystein Olsen: Takk for det – og for sentrale spørsmål. Jeg tar dem i samme rekkefølge som de kom.

Til Agdesteins spørsmål om – slik jeg tolker det – lærdommer, om det har vært noen overraskelser underveis: Hvis jeg først holder oppmerksomheten om vårt ansvar, og vårt ansvar for rentesetting og pengepolitikken, er det fortsatt slik at verden har forandret seg, og utviklingen har ikke gått akkurat slik vi så for oss i mars/april i fjor, det har gått litt bedre. Vi setter renten jevnlig, og kan sette renten hele tiden, så det er fortsatt slik, bare for å gjenta det, at overraskelsen ikke har vært større med tanke på vårt ansvar i pengepolitikken, over at det fortsatt er behov for ekspansiv pengepolitikk. Det søkte jeg å være tydelig på i innlegget. Men det er alltid lærdommer underveis, og hvis jeg går et år tilbake og drøyt det, var det slik, som jeg også sa i innlegget, at for det første var usikkerheten veldig stor – og enda større med tanke på fremtiden enn slik vi tenker nå.

Så har det gått bedre enn det vi beskrev og kunne frykte, i hvert fall, i de mest pessimistiske scenarioene som vi tegnet opp. Det er flere forhold her. Det ene er at det skjedde en kraftig nedgang i aktivitet i mars/april i fjor i alle land som var rammet, og det gjelder veldig mange, også Norge. Så har det kommet nye smittebølger, og vi har alle observert at konsekvensen når det gjelder økonomisk aktivitet, er at svikt i økonomisk aktivitet, økning i arbeidsledighet ikke har vært like markant som i den aller første smittebølgen som traff oss i mars.

Så har vi også registrert at det som har kjennetegnet alle vurderinger av økonomien fra mars i fjor, er at aktivitetsutviklingen er veldig avhengig av helseutviklingen, av smitteutviklingen, av tiltak for å motvirke smittespredning og nå av vaksinemulighetene. Igjen er min hukommelse og mitt bilde her at i forhold til helsemyndighetenes signaler fra et år tilbake om hvor lenge vi ville måtte vente på en vaksine, f.eks., for å ta det helt

konkrete, har vaksiner blitt brakt frem og utviklet vesentlig raskere enn det i hvert fall vi opplevde å få signaler om for et år siden.

Så det har gått bedre underveis. Det er hele tiden læring, og vi følger nøye med på hvordan utviklingen er. Men det er fortsatt stor usikkerhet, det er fortsatt høy ledighet i Norge, og det er fortsatt behov for en ekspansiv pengepolitikk. Det er vårt bilde.

Både Knutsen og Agdestein hadde spørsmål om digitale sentralbankpenger, og Agdestein hadde også et spørsmål som grenset opp til andre, private virtuelle valutaer som fremkommer. Alt dette henger litt sammen. Det lå i spørsmålet at Norges Bank har, som dere vet, og som jeg har sagt, utredet behovet for digitale sentralbankpenger. Vi følger generelt veldig godt med på fremveksten også av digitale valutaer.

Til spørsmålet om dette kan være en trussel for betalingssystemet: Akkurat nå oppfatter vi ikke at dette er veldig bekymringsfullt, men alle sentralbanker følger, med god grunn, dette med argusøyne, for hvis dette vokser frem, skaper det utfordringer for reguleringer og kan utfordre det som er sentralbankens kjernerolle i et pengevesen, nemlig å sørge for tillit til penger, til pengeverdien og til pengevesenet. Det er en generell hovedutfordring med fremveksten av andre typer valutaer som utnytter moderne teknologi, og som kan ha nye anvendelser. Men hovedproblemet som kan oppstå, er at det alltid må og bør være en sentralbank som står bak og garanterer for stabiliteten i pengevesenet, og som garanterer for at en valuta som man anvender i dag, har en omtrent like stabil verdi i morgen. Det preger vår tenkning rundt dette.

Men verden er i veldig utvikling. Derfor har ikke bare Norges Bank, men alle sentralbanker lignende prosjekter som det vi har utviklet, og utreder behovet for å utvikle et alternativ til kontanter i form av digitale sentralbankpenger.

Knutsen spurte spesielt om hva som var motivet, om det er en føre-var-holdning som ligger til grunn for vårt engasjement på feltet, og svaret er ja. Det er for tidlig å tro eller mene noe bestemt om hva som blir utfallet, men hvis utviklingen fortsetter og kontantbruken fortsatt går veldig ned, og hvis de sidene ved sentralbankens rolle som jeg beskrev, blir utfordret med tanke på stabilitet, vil det være viktig og nødvendig å innføre den typen alternativ i form av digitale sentralbankpenger.

Knutsen hadde også et spørsmål om mislighold av gjeld. Hvis jeg starter på foretakssiden, er det bildet vi har og beskriver så langt, at det var en klar økning i utlånstap i 2020. Vi legger til grunn at utlånstapene i 2021 og fremover vil være lavere enn i 2020, men fortsatt på et høyere nivå enn et gjennomsnitt over de siste

ti-tjuårene. Vi følger nøye med på dette, også med tanke på mulig mislighold av gjeld som oppstår på husholdningssiden. Men enn så lenge er ikke disse utviklingstrekkene av en karakter som gjør at vi akkurat nå anser det som en trussel for finansiell stabilitet.

Møtelederen: Da er det Hans Andreas Limi fra Fremskrittspartiet og Kari Elisabeth Kaski fra SV. Vi tar dere to i denne runden. Limi, vær så god.

Hans Andreas Limi (FrP): Takk for det, leder, og takk til sentralbanksjefen for en grundig gjennomgang.

Jeg har to korte spørsmål. Når samfunnet åpnes opp og den økonomiske aktiviteten skal tilbake til normalen, eller en ny normal, vil det sannsynligvis oppstå behov for restruktureringer og investeringer innen mange bransjer. Mitt spørsmål er om sentralbanksjefens vurdering av kapitaltilgangen i det norske markedet. Er det tilstrekkelig kapital tilgjengelig for å sikre at norske bedrifter gis mulighet til å gjøre de nødvendige investeringer og foreta restruktureringer for å komme inn i en ny normal, med en økt økonomisk aktivitet?

Så har jeg et spørsmål om Norges Bank Watch, rapporten som evaluerer utøvelsen av pengepolitikken. Rapporten fra 2021 er vel gjennomgående positiv i sin vurdering av de grepene Norges Bank tok gjennom 2020. Men på ett punkt påpekes det behov for forbedringer, og det gjelder kommunikasjonen rundt pengepolitikken. Det sies videre i rapporten at ambisjonen til Norges Bank på det punkt kanskje er litt for lav. Da kunne det være spennende å høre fra sentralbanksjefen om det er noen planer og tiltak på gang for ytterligere å forsterke og forbedre kommunikasjonen.

Møtelederen: Vær så god, Kaski.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Takk for det, og takk for redegjørelsen.

Jeg har to spørsmål. Det ene knytter seg til boligmarkedet og er egentlig bare en videre utdypning av sentralbankens syn på utviklingen innenfor husholdningenes gjeld. Den veksten har tatt seg opp igjen, og det hadde vært interessant å høre vurderinger av om man anser det som en større trussel mot finansiell stabilitet enn for et år siden.

Videre, til digitale sentralbankpenger og den gjennomgangen Norges Bank har gjort der: Jeg vil gjerne høre sentralbanksjefens syn på om det kan være et virkemiddel for å tilby folk et kredittrisiko-fritt aktivum – kontanter er jo omtalt som det i finansmarkedsmeldingen. Kan digitale sentralbankpenger spille en rolle der? Og har sentralbanksjefen noe syn på at sentralbankens andel av pengeforsyningen i dag er lav, og lavere enn tidligere?

Møtelederen: Tusen takk skal dere ha.

Da er det over til Olsen, og så blir det en siste runde med Gjelsvik og Elvestuen når vi er ferdige med denne svarrunden. Vær så god, Olsen.

Øystein Olsen: Til Limis første spørsmål om det er tilstrekkelig kapitaltilgang, og det er et bredt og krevende spørsmål: Hovedsvaret mitt er ja, i normale tider. Vi har ikke observert at det er noen spesielle utfordringer rundt det. Jeg sa «i normale tider», men når krisen treffer, og som bakgrunn for de massive tiltakene med tilførsel av likviditet til bankene, som hadde som formål for det første å sørge for at senkningen i renten fikk gjennomslag i andre renter, men også å stille likviditet til disposisjon til bankvesenet i en situasjon hvor det er en fare for at kreditttilførselen stopper opp eller bremses. Men dette roet seg, og det har roet seg siden i fjor vår, og sånn sett har forholdene der normalisert seg. Så mitt hovedsvar, som jeg startet med å gi, gjelder slik vi ser det nå.

Vi har ikke noe bilde av noen generelle utfordringer med kapitaltilgang. Norske virksomheter opererer også i et internasjonalt kapitalmarked, som i normale tider fungerer, og som fungerer om ikke helt normalt, så bortimot normalt også i dag.

Så blir jeg minnet om Norges Bank Watch-rapporten, som vi alltid legger vekt på, og også merker oss anbefalinger og vurderinger som der gis. Når det gjelder at vi ikke er helt fremme i måten vi kommuniserer pengepolitikken på, kan jeg være enig. Komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet skal rimeligvis, fordi det er et ganske nytt forum, nettopp utvikle vår formidling og kommunikasjon om pengepolitikken. Vi har selvfølgelig det som en del av vår arbeidsplan, at vi hele tiden skal utvikle vår kommunikasjon. Men hvis merknaden fra Norges Bank Watch ble tolket i retning av at vi skal gi fylligere referater, ikke bare om konklusjonene i komiteens vurderinger som vi lander på, men med mer spesifikke referater med individuelle synspunkter, har vi ikke planer om det nå. Hovedsvaret mitt er at vi merker oss Norges Bank Watch' anbefalinger og er enig i at kommunikasjonen rundt pengepolitikken hele tiden skal være i utvikling.

Så til Kaskis spørsmål, det første knyttet til boligmarked og gjeld. Jeg brukte en god del tid på det i innlegget. Jeg skal ikke gjenta det jeg sa der, men generelt er svaret ja, og det har vi beskrevet også i våre siste pengepolitiske vurderinger, at hvis det blir for sterk vekst i boligpriser og gjeld, er det en bekymring fordi en av de sårbarhetene som gjaldt før pandemien, og som ikke blir borte – gjeld blir sjelden borte sånn over natten – er at husholdningene har en veldig høy gjeld, og sterk boligprisvekst er en gjeldsdriver.

Det er også riktig at vi har sett en viss økning i husholdningenes gjeld i det siste. Men hvis jeg går til den aller siste observasjonen, i mars i år, utviklet gjelden seg faktisk litt svakere enn det vi la til grunn i vår siste pengepolitiske rapport i mars.

Det samme gjaldt i og for seg den siste observasjonen i boligprisene, men vi erkjenner at boligprisveksten sett over tid, fra og med våren i fjor, etter at boligprisene hadde tatt seg litt opp igjen, har vært veldig sterk. Jeg nevnte årsveksten i boligprisene på 12 pst.

Så boligprisvekst og gjeldsvekst er en kilde til bekymring dersom det blir for sterkt. Dette er noe vi vektlegger, det er en del av avveiningene og et hensyn vi tar når vi setter renten. Samtidig må dette veies mot andre hensyn, som vi skal legge vekt på når vi setter renten, og det er hensynet til realøkonomi og også prisutsikter.

Nå gjentar jeg meg selv litt, men det var definitivt behov for å bidra for å motvirke tilbakeslaget i fjor. At det kommer positive stimulanser gjennom boligmarkedet, var en ønsket utvikling. Man kunne godt ønske seg litt svakere boligprisvekst, men samtidig vil jeg bare minne om at omsetningen i boligmarkedet har holdt seg oppe, og at aktiviteten har vært høy.

Summen av dette er at nybyggingen og boliginvesteringene nå igjen skyter fart, og alt dette er positive virkninger av lav rente gjennom boligmarkedet.

Så til det andre spørsmålet, igjen om digitale sentralbankpenger: Representanten Kaski kom med et helt treffende stikkord, som egentlig beskriver en viktig egenskap ved sentralbankpenger generelt, kontanter, men også eventuelt digitale sentralbankpenger, nemlig at de er og representerer et kredittrisikofritt alternativ for folk og virksomheter. Det er et viktig hensyn som vi vektlegger.

Det er helt riktig at kontantbruken har gått ned, og fordi pengeskapene i privat sektor i en voksende økonomi naturlig nok øker og øker, går sentralbankens andel av et samlet, utvidet pengebegrep ned. Det er helt normalt, og det har vi opplevd lenge, men hvis kontantbruken og dette kredittrisikofrie alternativet blir nærmest usynlig og helt fraværende, øker behovet for å lansere et alternativ, rett og slett for å synliggjøre hva penger er, og synliggjøre at det står en sentralbank bak pengevesenet og stabiliteten og tilliten til penger.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da er det Gjelsvik, og deretter Elvestuen. Vær så god, Gjelsvik.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Tusen takk for orienteringen og også for svar på spørsmål.

Jeg har lyst til å komme inn på, selv om det nå har vært tema i flere runder, det som går på finansiell stabilitet og forholdet til gjeld. I meldingen og i det kapitlet

som omtaler Norges Banks virksomhet, står det at husholdningenes gjeld målt mot disponibel inntekt aldri har vært høyere, og at kostnadene til å betjene den gjelden er på et historisk høyt nivå, selv om de kanskje gikk litt ned gjennom rentenedsettelse.

Spørsmålet er litt til det siste som sentralbanksjefen kommenterer, for det er flere ulike element som selvsagt må dras inn når det gjelder sentralbankens rentesetting. I det sentralbanksjefen der sier, ligger det på en måte under at sentralbanken også tenker at det kanskje er gjennom politikken det er behov for grep for å bidra til å redusere husholdningenes gjeld, fordi sentralbanken gjennom sin rentesetting åpenbart også må veie ulike hensyn i forhold til den?

Så har jeg et spørsmål om kontanter, som Norges Bank har hatt, og fortsatt har, et engasjement for, og det er bra. Der har jo, som det også var omtalt i meldingen, Norges Bank, til liks med Finanstilsynet, påpekt at det er behov for å tydeliggjøre bankenes ansvar for et hensiktsmessig tilbud av kontanter. Kunne sentralbanksjefen sagt litt mer konkret om hva sentralbanken per nå opplever som de store utfordringene knyttet til det?

Jeg har registrert i meldingen at det står henvist til bl.a. utfordringer knyttet til innskudd for næringslivskunder, men også kanskje sårbarheten i at en ikke for privatkunder har nok diversifiserte løsninger, at for mange av eggene er i en kurv – om han kunne kommentert både bildet og konkrete grep en mener bør gjøres.

Møtelederen: Takk for det.

Da er det Elvestuen, vær så god.

Ola Elvestuen (V): Tusen takk, og tusen takk også for orientering.

Jeg har bare et spørsmål om det internasjonale bildet og hvordan det påvirker oss. Renten i veldig mange land er jo veldig lav, men det brukes mye penger for å møte den krisen vi er i. I USA er vel pakken på 1 800 mrd. dollar. EU har en pakke på 800 mrd. euro, er det vel.

Spørsmålet er, særlig om USAs krisepakke: I hvor stor grad er den med på å drive fram en etterspørsel i Europa, og også hos oss? Hvordan påvirker det egentlig?

Så er det veldig mange land som bygger mye gjeld i møte med krisen. Er det noe som bekymrer, eller er det på en måte mer generelt nå en enighet om at dette må gjøres, og sånn sett ikke så mye å være bekymret for?

Møtelederen: Vær så god, Olsen.

Øystein Olsen: Kan jeg gå tilbake til et spørsmål som representanten Knutsen stilte, om motsyklik

kapitalbuffer, for jeg erkjenner at jeg ikke svarte på det spørsmålet. Jeg noterte det ned, men jeg kom ikke med svaret. Men jeg har svaret, og jeg kan egentlig referere til vår siste pengepolitiske rapport, eller de to siste rapportene, både fra desember og mars i år. Da kom vi med det som er blitt oppfattet som relativt klare signaler om planene for å ta den motsykliske kapitalbufferen videre, for det var det som var spørsmålet.

Vi gir råd til departementet, som ofte følger vårt råd i beslutningene rundt den bufferen. Det vi har sagt om bufferen, er at vi har varslet og gitt klare signaler om at vi vil kunne gi råd om å øke den i løpet av innværende år, og at den på noe sikt skal tilbake til 2,5 pst.

Bakgrunnen for det rådet, veldig kort, er at når den motsykliske kapitalbufferen blir satt opp og blir økt til et normalt maksnivå, som er 2,5 pst., er det på bakgrunn av at finansielle ubalanser i norsk økonomi, særlig knyttet til husholdningenes høye gjeld drevet av høye boligpriser, skaper en sårbarhet. Det var hovedbegrunnelsen for å sette bufferen opp. Resonnementet for å komme tilbake dit er at den gjelden ikke blir borte. Snarere øker den stadig en del. Så når situasjonen i norsk økonomi blir normal, gitt at økonomien normaliseres, er det grunner for igjen å ende opp på omtrent det samme nivået på motsyklisk kapitalbuffer som det den lå på før pandemien.

Så til de siste spørsmålene, fra Gjelsvik og Elvestuen: Først Gjelsviks spørsmål om husholdningenes gjeld og avveiningene i så måte – jeg er ikke helt sikker på om jeg oppfattet hva som var spørsmålet om vårt ansvar her. Vårt ansvar er å sette renten. Men det er helt klart, Gjelsvik, at når vi setter renten, hensyntar vi den høye gjelden. Det høye gjeldsnivået påvirker også hvor raskt det er riktig og fornuftig å sette opp renten.

Selv om alt vi gjør, påvirker gjeldsutviklingen, f.eks. gjennom økte boligpriser, har vi egentlig ikke noen virkemidler for å redusere det høye gjeldsnivået. Det høye gjeldsnivået er på mange måter kommet for å bli. Vi må regne med at det forblir slik i lang tid. Husholdninger har i sum grunner for å ta gjeld. Det gjelder bl.a. for å komme seg inn i boligmarkedet. Sentralbankens atferd er at det må vi bare håndtere. Jeg tror ikke jeg kan svare mer konkret enn det, men jeg tar gjerne noen oppfølgingsspørsmål hvis jeg ikke har vært eksplisitt nok i forhold til spørsmålsstillingen.

Derimot har vi vært veldig tydelige på det andre spørsmålet som Gjelsvik stilte, rundt bankenes ansvar for kontanttjenester. Der har vi, som det står referert, mener jeg, i finansmarkedsmeldingen, et klart syn. Vi har gitt uttrykk for det, og det er gjengitt også i meldingen, at Norges Bank mener det er behov for å klargjøre bankenes ansvar for kontanttjenester i en normalsituasjon gjennom at det tydeliggjøres i en forskrift. Vi note-

rer oss at Finansdepartementet har bedt Finanstilsynet komme med et forslag om at den enkelte bank må sørge for at kunder, både husholdninger, personer og bedrifter, har muligheten til å sette inn og ta ut kontanter. Så selv om kontantbruken er på vei ned, selv om vi utreder digitale alternativer til dette, har kontanter en viktig rolle. Og vi mener nok at det ikke er utsikter til at kontanter verken vil bli borte eller bør bli borte.

Så til Elvestuens brede spørsmål, som er krevende å besvare veldig bastant, knyttet til utfordringer internasjonalt i tider som dette: Det er en rekke problemstillinger rundt lave renter. Vi har vært inne på det litt indirekte, via norske forhold, og det er det samme internasjonalt. Nullrenter gjør det billig å låne.

Ute, internasjonalt, er bildet ikke helt det samme som hjemme. I Norge er det særlig privat gjeld som har økt. Det offentlige har ikke gjeld i Norge. Vi – dere – har penger på bok, dvs. i Norges Bank, dvs. i utlandet, gjennom fondet.

Vedvarende lave renter har gjort det billig å låne for en rekke stater, og de har lånt penger med god grunn i pandemitiden, men nivået på statlig gjeld, inklusiv USA, som Elvestuen nevnte, er blitt veldig høyt. Jeg tror gjeldsnivået for offentlig gjeld, statlig gjeld, har økt fra omtrent 100 pst. før pandemien til 120 pst. nå, altså et kraftig byks oppover. På samme måten som privat gjeld er det gjeld som ikke blir borte. Det er en høy gjeldsbelastning i stater, og den kommer til å påvirke handlingsrommet for sentralbankene til å sette opp renten, for de erkjenner at da blir gjeld vanskeligere å håndtere for stater.

Den veldig kraftige, ekspansive politikken i USA bidrar ytterligere til dette, samtidig som det krafttaket

som tas der, har en veldig god hensikt, det er veldig mye positivt å si om det. Det er helt åpenbart, og amerikanerne vet dette best selv, behov for å styrke infrastruktur og omsider utvikle infrastrukturen i den amerikanske økonomien. Men medaljer har baksider. Det ene er den høye gjelden, som må håndteres. USA er ikke blant dem som har hatt størst vanskeligheter med å håndtere gjeld. Det er jo verdens største økonomi. Dollar er en internasjonal valuta, og det er lang erfaring for at amerikanske renter holder seg moderate, selv om rentene øker andre steder. Den høye gjeldsbelastningen blant stater og land er vanskeligst å håndtere for andre typer økonomier, mye mindre økonomier og fremvoksende økonomier, som i utviklingsland, hvor det internasjonale kapitalmarkedet ikke har samme tilfylling til bærekraften i disse økonomiene, og renter skyter i været og gjør gjeld helt uhåndterbart.

Så er det inflasjon, som Elvestuen også var innom så vidt, som er en mulig annen utfordring, altså økt inflasjon knyttet til en ekspansiv finanspolitikk som er på gang internasjonalt, særlig i USA. Men både the Fed og de fleste sentralbanker er enn så lenge ikke altfor bekymret for at inflasjonen skal bli altfor høy. Dessuten har man erfaring for at man har virkemidler for å kunne håndtere en situasjon hvor inflasjonen skyter fart.

Møtelederen: Tusen takk.

Jeg sier takk til Olsen både for en grundig redegjørelse og ikke minst for en god runde med spørsmål og svar. Takk for at du kom.

Da er vi kommet til veis ende i denne seansen. Det blir en liten pause på 5 minutter, og så fortsetter vi kl. 11.30.

Høringen slutt kl. 11.25.

